

L'udovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
37/2016
17. september 2016

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

VÝZNAMNÝ POTENCIÁL
REGIONÁLNEJ HISTÓRIE
Strana 4.

VYSOKÝ KOMISÁR OSN
VERU VYSOKO ZATÍNA
Strana 5.

SLOVENSKÍ VLASTENCI
PRED TVÁROU DEJÍN
Strana 6.

AKO VEĽKÉ UHORSKO SLÁVILO
TISÍCRÓČIE ZAUJATIA VLASTI
Strana 8.

PROF. PETER DANIŠOVIČ
- OTEC NAŠICH VODNÝCH DIEL
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Neviem ako vás, no mňa sa správa o dodržiavaní ľudských práv, ktoré k nám v minulých rokoch prichádzali spoza mora – a stávali sa vďačným politickým kapitálom kúpených domácich poslucháčov a podplatených treťovládok – dotýkali natoľko, že som sa s ich obsahom nevedel dlho vyrovať. Vždy, keď bola v Bratislave pri vládnom kormidle zostava, ktorá smerom k Západu nepoklonkovala ani nekolenáčovala, akoby mávnutím prútika sa úroveň ľudských práv pod Tatrami výrazne zhoršovala a rasistických či inak pomenovaných, ale vždy na ten najvykričanejší pranie súčasných činov prudko pribúdalo. Vďaka Grigorij? A činila sa aj pani ombudsmanka. Zo vzájomného fackovania sa cigánskych faganov na policajnom okrsku v Košiciach či zo zásahu bezpečnostných síl v cigánskej osade v Moldave a z dvoch modrín na zadku má až doteraz agendu a celkom slušnú živnosť. Netvrdím pritom, že tí, čo si prímalovali na dvere zelenobielych áut heslo: Pomáhať a chrániť, sú baránkovia a vždy ho do písmenka a do bodky naplňujú chválnym obsahom.

V čase, keď ešte takýto slogan nebolo treba, aby „muži zákona“ vedeli, čo majú robiť, bratislavské PMJ veľmi mediálne populárny major Černý. Spomenul som si na neho, lebo bol azda pred štvrtstoročím ako prvý zbierať poznatky u amerických kolegov v Baton Rouge. Je to mesto v Louisiane, ktoré sa nedávno stalo celosvetovo známe. Policajti Blain S. a Howie L. tu pri rutinnom zásahu zastrelili už spacifikovaného 37-ročného Altona Sterlinga, pouličného predavača CD čiernej pleť. Zastrelili ho ako psa. Video z tej popravy videlo na sociálnej sieti dočera 1 866 143 ďalších „svedkov“ otrasnej brutality. Onedlho potom vo Falcon Heighst v Minnesote zabili policajné strely ďalšieho Afroameričana priamo v kabíne auta... Tiež bezdôvodne. Neviem, ako by na to reagoval náš dobrácky major Černý. Celý svet však vie, ako zareagoval „černý“ armádny veterán Micah Johnson. Na odvetu pri nákupnom centre Hammond Air v Dallase zastrelil piatich policajtov, čím sa v USA opäť spustila lavína mohutných rasových nepokojov – ako predtým vo Fergusone alebo v Baltimore. Zabíj černoši boli v tohtoročných štatistikách na začiatku júla stopiatka a stošiesta obeť policajných zásahov.

Kto teraz napíše za more demarš, aby sa USA konečne zbavili rasizmu. A možno by postačila na ich falošnú humanitu iba veta z Matúšovho evanjelia o smietke a brvne v oku...

Emil SEMANCO

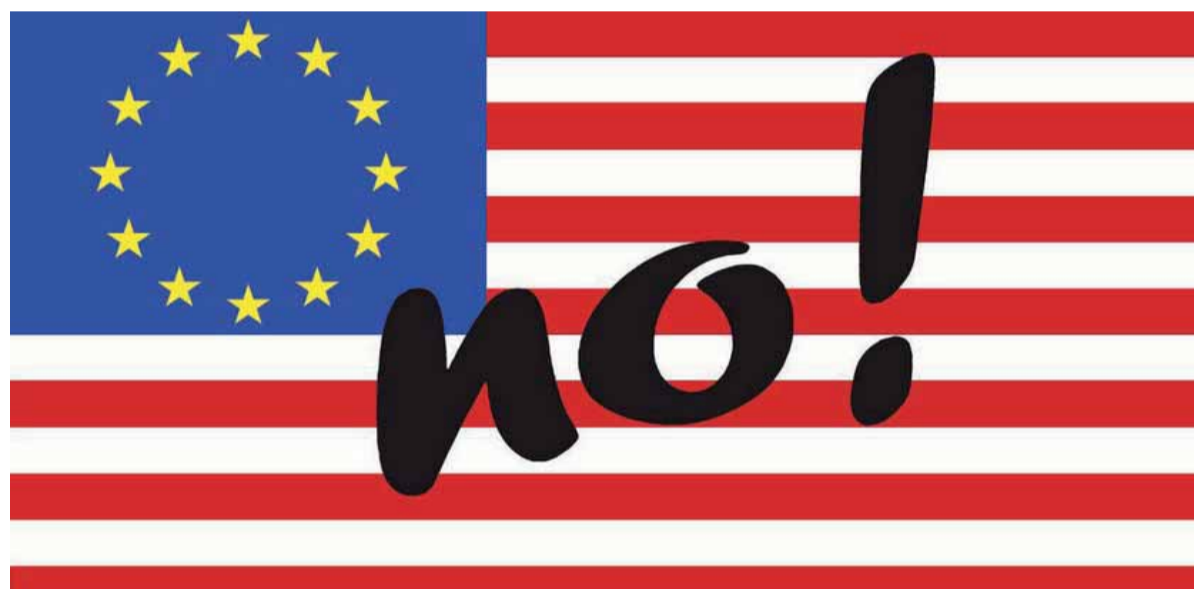
NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Zmluva o voľnom obchode medzi USA a EÚ bude na pretrase aj v Bratislave Veľký projekt na ceste ku krachu

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Zmluva o voľnom obchode medzi EÚ a USA (TTIP) má za cieľ odstrániť existujúce bariéry na trhu formou harmonizácie technických a regulačných noriem. Jej návrh je však utajený a podľa toho, čo už uniklo na verejnosť, na základe tejto zmluvy sa Európa dostane do područia amerických právnikov, schopných vysúdiť čokoľvek. Už 23. septembra bude na bratislavskom rokovacom stole ministrov obchodu a hospodárstva členských krajín Európskej únie zmluva, o ktorej sa už takmer tri roky šepká, nikto však detailne nepozná jej obsah.

Vo všeobecnosti je známe iba to, že úlohou TTIP má byť odstránenie obchodných prekážok v širokom spektre hospodárskych odvetví tak, aby bolo umožnené zjednodušenie kúpy a predaja tovarov a služieb medzi EÚ a USA.

■ EURÓPA JE OSTRÁŽITÁ

Nedôvera či opatrnosť EÚ je pochopiteľná. Pozícia spotrebiteľa voči veľkým korporáciám v USA je z pohľadu platného práva v USA diametrálne odlišná ako v Európe. A TTIP sa má koncipovať práve podľa platných zákonov v USA. Na obrovské

riziká podpisu tejto zmluvy upozornili ako prví ekologickí aktivisti v afére „TTIPleaks“. Vtedy sa podarilo zverejniť niektoré pasáže zo zmluvy. Podľa uniknutých materiálov by podpísanie nevýhodnej dohody, ktorá by podľa odhadov pripravila milión Európanov o prácu, spôsobilo prílev modifikovaných amerických potravín do Európy, zhoršilo životné prostredie a umožnilo tvorbu zákonov na prospech veľkých firiem, najmä však amerických. Prečo? Všetky hospodárske a iné obchodné spory medzi USA, Kanadou a EÚ by sa podľa TTIP rozhodovali pravidlami americkej arbitráže. Je teda zjavné, že

americké korporácie zatlačia Európu do kúta.

■ FRANCÚZSKÉ NIE

Francúzsky štátny tajomník pre zahraničný obchod Matthias Fekl povedal, že v tomto stave Francúzsko dohodu nepodpíše. „Pre Európu to nie je vôbec dobrá dohoda,“ povedal Fekl v rádiu Europe 1. Francúzsky premiér Manuel Valls varoval, že dohoda by mohla stroskotať, ak sa nevyhovie francúzskym žiadostiam na ochranu zdravia a životného prostredia. Rovnako prezident François Hollande vyhlásil, že neprijme nijakú dohodu, ktorá neumožní prístup k verej-

ným zákazkám v USA a poškodí európske poľnohospodárstvo. Aj keď nemecký vicekancelár Sigmar Gabriel označil rokovania o TTIP dokonca za „mŕtve“, postoj kancelárky Angely Merkelovej je nateraz zdržanlivý. Teda ten oficiálny. Väčšina vplyvných kolegov z jej stranického okolia však TTIP odmieta a od postoja kancelárky k tejto zmluve viacej závisí aj jej blížiaci sa opätovná voľba do prvej výkonnej politickej pozície v Nemecku. Aj v Nemecku sa obávajú najmä znižovania regulačných štandardov v oblasti ochrany spotrebiteľov a životného prostredia. Francúzi ich v tom energicky podporujú: „Američania nám nedávajú nič alebo len omrvinky.“ Takto sa so spojencami nerokuje,“ sťažoval sa francúzsky minister pre zahraničný obchod Matthias Fekl. O zastavenie rokovaní chce Fekl požiadať práve už 23. septembra na neformálnom stretnutí ministrov obchodu v Bratislave.

■ (NE)DOHODA TTIP

Francúzsky prezident François Hollande prekvapujúco zverejnil názor, že už nevidí možnosť dohody týkajúcej sa TTIP, ktorá by umožnila ratifikáciu zmluvy pred odchodom Baracka Obamu z Bieleho domu v januári budúceho roka. Je to celkom dobrá správa, pretože je dostatočne známe, že novozvolený prezident USA, či by to už bola Hillary Clintonová alebo Donald Trump, TTIP nepodporí. To je jednoznačný predpoklad autoritatívneho ekonomického periodika Financial Times.

3 OTÁZKY PRE:

umelca, Sergeja BIBU, predstaviteľa výtvarnej scény v Užhorode

Pocta prváčikovi v Centre slovenskej kultúry

• V Sále Centra slovenskej kultúry v užhorodskej škole s rozšíreným vyučovaním slovenského jazyka otvorili generálna konzulka SR v Užhorode J. Burianová, predseda Spoločenstva slovenských umelcov Zakarpatskej Ukrajiny M. Pijter a predseda oblastnej organizácie MS J. Hajniš zároveň s novým školským rokom aj vašu nevšednú výstavu.

Má názov Cestou poznania a venoval som ju synovi Davidovi, ktorý sa 1. septembra stal prváčikom v tejto škole. Keďže mám ako člen Umeleckej besedy slovenskej, ale aj Spoločenstva slovenských umelcov v Zakarpatskej Ukrajine blízky vzťah k Slovensku, rozhod-

vanie o mieste konania tejto mojej personálnej výstavy nebolo tentoraz zložité a ani dlhé.

• Ste laureát Ceny J. Bokšaja a A. Erdélyiho, zakladateľov slávnej tradície Zakarpatskej výtvarnej školy, lenže vy do tohto prostredia vstupujete s najnovšími svetovými trendmi. Sú deti schopné vnímať diela čirej abstrakcie, ktoré vás charakterizujú?

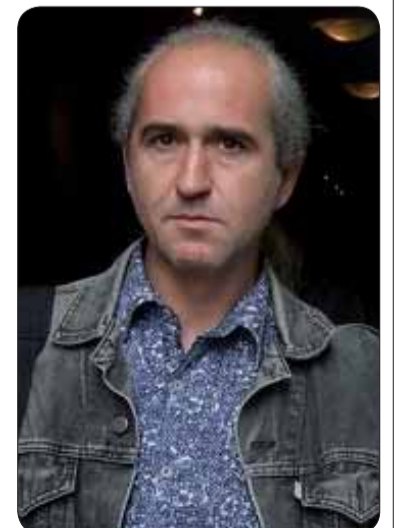
Na výstave je dvadsaťdva diel menších formátov, aby čo najviac vynikla asociácia so školou a s deťmi. Obrazom z princípu nedávam názvy, lebo návštevník potom intuitívne hľadá na plátne to, čo je napísané na štítku. Dávam

priestor interakcii, fantázii. A málokto narába s fantáziou tak aktívne ako detský divák. Mnohí modernisti sa vo svojom výtvarnom prejave cielene usilujú čo najviac priblížiť detskému výtvarnému prejavu. Mój syn tiež maľuje. Onedlho chcem pripraviť výstavu aj jemu.

• A ďalšie tvorivé plány?

Zúčastniť sa onedlho na jubilejnej výstave k 95. výročiu UBS v Bratislave, absolvovať s týmito spolkom tvorivý plenér v októbri v Pieninách, uviesť svoju retrospektívu k päťdesiatke v Užhorode a predstaviť svoju tvorbu v závere roka vo Viedni.

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 38-39 2016
SI PREČÍTAŤE

■ Kto, čím a ako uspokojuje v Slovenskej republike klientov skrachovaných bánk
■ Zámer síce celkom nevyšiel, ukázal však húževnatosť kollárovských ryžiarov
■ Belehrad v Srbsku, najväčšia a najľudnatejšia metropola západného Balkánu

Pochody pýchy – pride parády sú erupciou neskrotného exhibicionizmu

Nastražená pasca rodovej rovnosti

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra Andrej MIŠANEK

Každé pokrokové ľudstvo, ako je označovaná populácia na vrchole dnešnej civilizácie, bez problémov prijíma nové výzvy. Čo ešte včera bolo nepredstaviteľné, dnes sa stáva prirodzenou súčasťou života. Homosexuáli a ich subkultúra, právo uzatvárať manželstvá, adoptovať deti, presadzovať svoju sexuálnu orientáciu v školách, ba aj v materských školách.

Ľudská prirodzenosť sa proti tomu vzpiera a cíti, že vnucované zmeny spoločenských postojov ku kedysi zásadným otázkam sú lživé. Pochody pýchy (pride) predstavujú erupciu neskrotného exhibicionizmu ľudských karikatúr, tvrdenia kňazov, že krížik na krku je symbolom nenávisťi, sú nezvratnými dôkazmi existencie Overtonovho okna.

■ COMMEDIA FINITA

Americký sociológ Joseph Overton opísal technológiu zmien spoločenských postojov, ktorou poprel lži o prirodzenom behu vecí. Dokázal, že aj absolútne cudzie, opovrhnutiahodné myšlienky môžu byť napokon zakotvené v legislatíve. Napríklad rodová rovnosť.

Najskôr sa o nej iba hovorilo. Neprijateľné, ale hovorme o tom. Neskôr sa začali publikovať príbehy, čo si o tom myslia niektorí vedci. Nahradili sa pôvodné výrazy eufemizmi a z rovnosti šanci sa stala rodová rovnosť. Médiami spopularizovaná téma sa dostala do aktuálnej politiky a slovenské ministerstvá už pripravili nové ľudsko-právne stratégie. Aby bola komédia dokonalá, stačí ratifikovať Istanbulský dohovor.

Jednotlivé technologické fázy pretvárania spoločnosti nazval Overton oknom. Zistil, že najľahšie sa okno posúva v tolerantnej spoločnosti. V spoločnosti bez ideálov, bez jasných rozlíšení dobra od zla. V spoločnosti otvorenej na všetko.

V spoločnosti, v ktorej prestávajú platiť prirodzené zákony, hodnotovo vyprázdnenej.

■ ROZHODNÝ HLAS

Môžeme si položiť otázku, v akom štádiu rozkladu sa asi nachádza slovenská spoločnosť? Zatiaľ neprijíma zmeny bez odporu. A nejde o vykrikovanie pred komplexom Bonaparte, v ktorom má byť premiér tohto štátu. Ide o obranu života samého. Voči novej ľudsko-právnej stratégii sa ozvalo vyše sto subjektov. Podobne voči Istanbulskému dohovoru. A nemali výhrady proti tomu, aby sa predchádzalo násilii na ženách, proti domácejmu násilii a boju proti nemu. Ozvali sa proti vnucovaniu novej, neľudskej

identity. Pokrok nemôže smerovať k odlúšteniu života, k matrixu. Napriek mnohým mimovládny organizáciám, poslušne vykonávajúci zámery strojcov projektu

bezrodovej spoločnosti, veľká väčšina obyvateľstva odmieta sociálne experimenty, aké ponúka Istanbulský dohovor.

■ NIJAKÁ DISKUSIA

Slovenská republika podpísala dohovor v roku 2011. S jeho ratifikáciou v parlamente sa ráta do konca júna tohto roku. Ministerka spravodlivosti Lucia Žitňanská predpokladá, že by sa tak mohlo stať do konca tohto roku. Dohovor však môže nadobudnúť platnosť aj bez ratifikácie Slovenskou republikou, pretože ho ratifikoval dostatočný počet členských štátov Únie. Poslankyňa NR SR Anna Verešová (OLaNO-NOVA) a členka výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny sa v týchto dňoch pozastavila nad tým, že sa do dnešného dňa nevytvoril nijaký priestor na diskusiu, že sa téma otvára bez odbornej výmeny názorov a spoločnosť polarizuje. Ibaže tých stopäť subjektov sa k téme vyjadrilo a žiadalo pozastavenie alebo úplné prerušenie ratifikačného procesu. Ak sa dohovor predsa len dostane do programu schôdze NR SR, nemali by poslanci na to zabúdať.

Nebo nám dáva šancu, ktorú v strategickom záujme nesmieme prepásť

Čínski investori sa zlietajú nad Bratislavu

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Nesmerujú však len nad hlavné mesto. Celé Slovensko predstavuje pre nevyužitý čínsky kapitál zaujímavú ponuku. Z pohľadu takej veľkej krajiny, akou je Čína, sme pre nich „iba“ akýsi mostík medzi Európou a Áziou, na ktorom je z ich pohľadu priam strategicky dôležitá už v blízkej budúcnosti začať podnikať. Pre nás je to však životná príležitosť.

Čínsky letecký prepravca Hainan vlastní na území Číny až štrnásť leteckých spoločností. Jeho letecký park tvorí vyše tisícov lietadiel. Väčšina z nich napovedá, že firma sa orientuje na trate, kde sa vyžaduje kratší až stredný dolet, vo flotile má však aj stroje, ktoré najrenomovanejšie letecké spoločnosti sveta používajú na diaľkové transkontinentálne lety. Hainan sa najnovšie zaľúbil do Bratislavy.

■ OŽIVENIE LETISKA

Uvažuje o kapitálovom vstupe do letiska Milana Rastislava Štefánika. Nejde o privatizáciu, ale o klasické investičné, a dokonca strategické partnerstvo. Ak by sa táto transakcia

uskutočnila, je predpoklad, že Hainan by spojil stred Európy nielen s ďalekou Áziou ďalšími diaľkovými letmi, ktorých kapacita na blízkom Schwechate v Rakúsku už je vyčerpaná, ale vytvoril by zároveň hustú sieť lacnejších spojení medzi európskymi metropolami.

Pri nie až takej dávnej návšteve Žiliny sa členovia čínskej delegácie zaujímali o úspory energií v oblasti mestského osvetlenia, o situáciu s komunálnym odpadom, o plány energetického využitia komunálneho odpadu ako lacného

a obnoviteľného zdroja v súlade so smernicami EÚ o ekologickom využívaní komunálneho odpadu či o plány mesta vo využití zelených zdrojov energií – solárne zdroje na strechách verejných budov, prípadne budov pod správou mesta. Témou boli aj ďalšie oblasti možnej spolupráce, napríklad rozvoj vedecko-technickej spolupráce medzi čínskymi spoločnosťami a Žilinskou univerzitou alebo inými vedeckými inštitúciami mesta.

Najnovšia informácia, že z prístavu Terst na Jadrane začína týždenne premávať nákladný vlak do prekladkového terminálu v Dunajskej Stredě, tiež zaujala čínskych podnikateľov a investorov. Priam sa vnucuje neustále živá myšlienka o vytvorení širokorozchodného železničného prepojenia naprieč Áziou až na naše územie. Keďže Číňania považujú Slovensko za už spomenutý most medzi Európou a Áziou, plánujú u nás stámióňové investície.

■ PEVNÁ LOGIKA

Čínski investori sa obávajú o stav svojej ekonomiky, preto pre-

súvajú časť svojho kapitálu do vyspelejších ekonomík. V Afrike sa ich investície strácajú v prostredí konfliktov a lokálnych vojen. Najľudnatejšia krajina teda hľadá iný ekonomický priestor vrátane strednej Európy. Najnovšie sa dali na výpravu veľké čínske firmy, ktoré skupujú svojich konkurentov vo vyspelých ekonomikách. Príkladom môže byť finančná skupina CEFC, ktorá už nepriamo vlastní malé podiely v niektorých slovenských energetických podnikoch. Na základe čínskeho záujmu už vzniklo prirovanie, že súčasnú čínsku expanziu možno prirovať k deväťdesiatym rokom minulého storočia. Vtedy firmy zo Západu prichádzali v masívnom počte do postkomunistických krajín. Nie slabým argumentom pre záujem podnikateľov z Číny je aj údaj o raste nášho HDP, ktorý potvrdzuje, že Slovenská ekonomika je v dobrej kondícii. Ak sa k tomu pridá skutočnosť, že aj banky v Európe zápasia s prebytkom finančných zdrojov, niet lepšej konstelácie na príchod investičného kapitálu. Túto šancu treba pevne uchopiť a rozumne s ňou naložiť.

VŠIMLI SME SI

Aj „zlá“ reklama je reklama a britské noviny Financial Times nedávno v tomto zmysle urobili slušnú nadprácu na prospech Slovenska a jeho najbližších partnerov zahraničí, keď sa v rozsiahlom článku venovali politike zoskupenia Vyšehradská štvorka či kratšie – V4.

Timesy to mierne prehnali

Noviny skonštatovali, že stredoeurópske štáty nechcú byť mimo Únie, neznášajú však zasahovanie Bruselu do svojich vnútorných záležitostí. Dokonca až za „trápný“ označil

tento denník postoj V4 (Česko, Slovensko, Poľsko, Maďarsko). Vraj len ťažia z členstva v spoločenstve, ale usilujú sa o ochromenie jeho inštitúcií. Stredoeurópske štáty sa vraj sťažujú, že západoeurópske krajiny s nimi zaobchádzajú ako s členmi druhej kategórie. A zrejme od pravdy toto konštatovanie ďaleko nebudie...

„Vyšehradská skupina sa usiluje o voľnejšie usporiadanie Únie, ktoré by spočívalo v spolupráci metropol s niektorými právomocami, ktoré by sa vrátili členským štátom. A inštitúcie so sídlom v Bruseli by boli silne obmedzené. Lenže rozdielne záujmy medzi štátmi Vyšehradskej štvorky samotnými sú prekážkou pre dohodu o akomkoľvek podrobnom pláne,“ píše v článku Financial Times.

Bez ohľadu na obsah článku už len téma o tom, že v Európe existuje nejaké silovo politicky relevantné zoskupenie a nie je ovládané ani Bruselom, ani Berlínom či Parížom (po brexite už niet ani len pomyslenia na Európsku hegemoniu Londýna), je pre Slovákov celkom príjemná.

Alebo by mala byť. Symbolicky v čase, keď sme si pripomenuli výročie prijatia Ústavy SR ako samostatného štátu a plnohodnotného člena rodiny európskych štátov so všetkými povinnosťami, ale, samozrejme, aj s právami. Ukazuje sa, že zoskupenie V4 nie je ani v najmenšom partia hudobníkov s povestnými „poslednými husľami“.

Ján ČERNÝ – Ilustračné foto: internet

Priemerný príjem na obyvateľa v Bratislave je vraj vyšší ako vo Viedni

Susedia nám závidia ekonomický rast

Veríte? Neveríte? V každom prípade ide o tvrdenie rakúskej profesorky medzinárodnej ekonómie Dalie Marinovej, ktorá prednáša na Mníchovskej univerzite. Varuje, že Rakúsko stráca dych v ekonomickom súťažení s krajinami bývalej východnej Európy.

Jedna z najnovších vedeckých úvah profesorky Marinovej, ktorú publikovali aj noviny Die Zeit, porovnáva ekonomický vývoj najmä na Slovensku so situáciou v Rakúsku. Staré „mochárstvo“ z toho porovnania vychádza naozaj ako ten, kto je porazený takmer na všetkých ekonomických frontoch. Profesorka však pripomína, že štatistiky za Bratislavu nekopírujú stav na celom Slovensku, ale, uznajme, asi možno v tomto smere porovnávať dve hlavné mestá. Rast ekonomiky v Rakúsku je iba na úrovni 0,7 percenta. Slovensko v tom istom období (2015) rástlo podľa údajov Národnej banky Slovenska o 3,5 percenta. Kým miera nezamestnanosti sa od roku 2010 v Rakúsku takmer zdvojnásobila a dosiahla hranicu desať percent, u nás na Slovensku profesorka Marinová poukazuje na opačný trend. Pýta sa, čo sa stalo, keď v týchto ukazovateľoch ešte nedávno Rakúsko sťažovalo s Nemeckom, najsilnejšou ekonomikou Európy?

Všetko vraj súvisí s pádom Berlínskeho múra. Európa sa otvorila, vznikol nový zaujímavý ekonomický priestor, investori z Rakúska, ako aj viaceré tamjšie banky dávali prioritu aktivitám v susednom Slo-

vensku. Profesorka Marinová tvrdí, že možno dať do priameho súvisu rok 1989 s obdobím začiatku spo-

ČO INÍ NEPIŠU

maľovania rakúskej ekonomiky. Firmy z Rakúska podľa nej nachádzali na Slovensku lacnú pracovnú silu a podmienky na vlastný rozvoj

prakticky nielen zadarmo, ale ešte aj s dotáciami nášho štátu. Spoločnosti, ktorých matky boli registrované v Rakúsku, zamestnávali u nás päťkrát viac vysokoškolsky kvalifikovaných síly ako trebárs vo Viedni, kde mali svoje centrály. Pre súkromný kapitál to bolo výhodné, lebo aj kvalifikovaná pracovná sila na Slovensku stála – a doteraz stojí iba zlomok toho, čo v „starých“ členských krajinách Únie.

Takáto inovácia, v citácii Dalie Marinovej, v konečnom dôsledku znamená, že „dialo sa tak výlučne na prospech ekonomického rastu východnej Európy. Dnes je aj preto priemerný príjem na jedného obyvateľa vo Varšave, v Prahe a v Bratislave dokonca vyšší ako vo Viedni“.

Súčasná neutušená situácia v ekonomike Rakúska znamená pre Slovákov nasledovné – Viedeň intenzívne hľadá kvalifikovaných odborníkov pre aplikovaný výskum. Potrebuje urýchlene začleniť „prísťahovalcov a utečencov zmenou imigračnej politiky“ – vyzýva profesorka medzinárodnej ekonómie na Mníchovskej univerzite.

Štefan ZLATOŠ
Ilustračné foto: ZATL

Diela novinárov bez ochrany?

Eva ZELENAYOVÁ

Architektonické či literárne diela alebo diela výtvarníkov sú chránené autorským zákonom. Nie je možné meniť ich cudzím zásahom. V literatúre sa však môžu objaviť diela, ktoré nezodpovedajú iným štandardom. Napríklad jazykovo. Ale vyjdú a nazveme ich trebárs dekadentnými. Svetovo známym dekadentným básnikom bol Francúz Jacques Prévert. No aj na Slovensku máme autorov, ktorým pravidlá slovenského pravopisu nič nehovoria. Ich diela sú na svete, hoci aj bez bodky v hrubom románe...

V súčasnosti verejnosť sleduje zápas predsedu parlamentu Andreja Danka o nastavenie istých hraníc správania sa poslancov v Národnej rade SR. Extrémne správanie či už

v tvorbe alebo v spoločenskom styku môže síce spoločnosť obohatiť, ale len vtedy, ak neprekročí isté hranice. A tie určujú rozličné zákony, čím chránia spoločnosť pred chaosom. Lebo ak sa extrémizmus stane tolerovanou normou vo verejnom živote, jej zánik nie je ďaleko. Príklad zdeformovaného systému ponúka nedávny prípad vo Švédsku. Kampaň nosenia križika na krku mala byť prejavom solidarity s prenasledovanými kresťanmi. Pozitívne ju prijali tisíce Švédov, no najvyšší predstaviteľia Luteránskej cirkvi zareagovali negatívne. Tvrdili, že táto kampaň propaguje nenávisť a náboženskú vojnu. Na Slovensku kedysi križik prekážal komunistom, v súčasnosti Švédsku kňazom...

Vráťme sa však k autorskému zákonu, lebo akosi cílene nezahŕňa tvorbu novinárov, aj keď denne produkujú diela, ktorými vplyvajú na vytváranie verejnej mienky. V zavedených demokraciách

KOMENTÁR

chránia novinárov tlačové zákony. Európska únia v prístupových rokovaniach s kandidátskymi krajinami kládla veľký dôraz na slobodu slova. V roku 1996 citoval bulletin Slovenského syndikátu novinárov veľvyslancu EÚ v SR Georgiosa Zawosa, ktorý zdôraznil, že situácia v oblasti slobody tlače a médií bude jedným z kľúčových indikátorov pri hodnotení kandidátskej krajiny. Táto tendencia je dodnes platná, vidíme

to pri rokovaniach s Tureckom. Chorvátsko dokonca ako podmienku vstupu do EÚ dostalo prijatie tlačového zákona. EÚ ponúkla krajine hotový návrh, v ktorom stojí za zmienku odstavec o ochrane dobrého mena a cti autora. Hovorí aj o tom, že príspevok, ktorého zmysel bol v postupe redakčnej úpravy zmenený, nesmie byť uverejnený pod menom autora bez jeho súhlasu. Slovensko práve po vstupe do Únie oklieštilo tlačový zákon aj o zvyšky legislatívnej ochrany novinárov. Ba čo viac, v novom tlačovom zákone sa pojem novinár ani len nevyskytuje...

Na Slovensku sme sa dlho po nežnej revolúcii trápili so schválením nového tlačového zákona. Keď sa SR stala členským štátom EÚ, stále platil tlačový zákon z roku 1966. Napriek tomu, že pochádzal z obdobia totality, obsahoval ustanovenie o postavení redaktorov. Napríklad paragraf 12 hovoril, že „šéfredaktor a ostatní redaktori požívajú pri výkone svojej činnosti ochranu podľa platných predpisov proti všetkým formám nátlaku smeru-

júceho k mareniu ich činnosti“. Prišiel rok 2008 a rezort kultúry s prepiatou pompéznosťou oznamoval vznik nového moderného tlačového zákona, ktorý napokon NR SR aj prijala. Spokojnosť prejavil dokonca aj Slovenský syndikát novinárov, aj keď nový tlačový zákon zabudol definovať pojem novinár. Nieto ešte aj vymedziť jeho ochranu!

Novinárske povolanie kedysi požívalo vážnosť v spoločnosti. Počas monarchie mnohých novinárov prenasledovali za vlastenecké postoje. Bývalý režim znížil kredit tohto povolania, pretože žurnalistov považovali za sluhov režimu. Zmeny v spoločnosti znamenali aj pre novinárov nádej na slobodné vykonávanie povolania. No už čoskoro sa objavili tendencie politicky ovládnuť médiá. Súkromné vlastníctvo médií iba urýchlilo proces závislosti novinárov od vydavateľov. Na viacerých snemoch novinárskych organizácií hovorili delegáti o nátlaku pri práci. O prepúšťaní nepohodlných novinárov, o vstupovaní do článkov, o absolútnej bezmocnosti novinárov voči ich zamestnávateľom.

Ukázkový návrat normalizácie

Roman MICHELKO

Všetci dobre vieme, že história sa často opakuje. Niekedy ako fraška, inokedy ako fraška, dnes sme však vstave, keď sa vraciame do obdobia neslobody. Ak by sme mali čo najpresnejšie vyjadriť mentálny charakter dnešnej doby, tak sa vracia nefalšovaná atmosféra zenitu normalizácie. Vtedy rovnako ako dnes už za názory odlišujúce sa od hlavnej „straníckej“ línie neposielali ľudí do Jáchymova, len ich profesijne likvidovali. Takýto príklad normalizácie v priamom prenose môžeme sledovať v týchto dňoch na prípade historika mladšej strednej generácie Martina Lacka. Ešte pred pár rokmi pritom bolo všetko do značnej miery inak.

Martin Lacko sa zjavil na odbornej scéne zhruba na prelome milénii. Mladý historik bez

rešpektu, otvorene a s chuťou polemizoval so svojimi staršími liberálnymi kolegami a rýchlo upútal pozornosť. Pri otázke Slovenského štátu a Jozefa Tisa sa nezaradil do svorky povrchné nálepkujúcich ideológov, ktorí

POZNÁMKA

dejiny neskúmajú, len ideologicky hodnotia, ale mal odvahu skúmať aj iné akcenty, pritom sa však nepúšťal do lacnej apologetiky. Snažil sa rozlíšiť nevyhnutné od zlého, mal ambíciu premyslieť Tisov štát v novom nezataženom kontexte a bolo tiež cítiť, že ako katolík sa s viacerými otázkami vyrovnával nielen odborne, ale aj osobne. To mu však vtedy predsa len v inej situácii nezatváralo ale, naopak, otváralo dvere.

V roku 2008 mu vyšla celkom prelomová kniha Slovenské národné povstanie 1944, ktorá v novej dobe už veľmi chýbala. Po priam kanonizovanom Husákovom Svedectve o Slovenskom národnom povstaní a Jablonického disidentskom Povstaní bez

legiend sme tu mali historika z novej generácie, ktorý predstavil nový, populárne napísaný, ale pritom veľmi slušne odborne fundovaný text o tejto dejinnej udalosti. Lackovi patrí aj ďalšie prvenstvo – vydal po viac než dvadsiatich rokoch „slobody“ prvú populárnu, ale veľmi vydatnú monografiu Slovenská republika 1939 – 1945. Lacko mal však jeden problém, nevedomol si, že postupom času sa pomery zmenili. Postupom času robotnícke kádre z polit-

byra nahradili rovnako nekompetentní strážcovia ideologickej čistoty z nenávisťných plátkov SME či Denníka N. A tieto kádre začali hon na všetkých, ktorí si dovolili mať svoj názor. Začiatok konca nastal, keď kompetentného a v odborných kruhoch uznávaného predsedu Správnej Rady Ústavu pamäti národa Ivana Petranského nahradil absolútne nepriemerný dokumentarista Ondrej Krajniak. Bohužiaľ, ako to na Slovensku často býva, bol zvolený len preto, že najmenej prekážal.

Už od samého začiatku sa ukázalo, že to bola krajne nešťastná voľba. Za tri roky vo funkcii dokázal tak akurát spochybniť inštitúciu, ktorú vedie. Svoje fatálne zlyhanie tak rieši prenasledovaním oponentov, ktorí sú navyše v nemilosti presstitujúcich médií. Dnes teda urobil to, čo robia malí ľudia. Absolútne hanebným spôsobom zlikvidoval človeka, s ktorým sa profesijne ani ľudsky nemôže ani zrovnávať. Možno si dnes myslí, že tým prekryje svoje kauzy a zlyhanie, nakoniec to však môže dopadnúť aj úplne inak a ten, kto seje vier, už veľmi skoro zožne búrku.

AKO BOLO, ČO BOLO

O minulosti niekedy povedia príbehy jednotlivcov viac ako učebnice histórie. Prvovojnovú epizódu fómajstra Tolnokého a nadporučíka Silkyho opísal spisovateľ Emo Bohúň. Prvý z nich hovoril o sebe, že je revolucionár. Monarchia prehrá, národy sa oslobodia a cisára obesia. Silky, najprísnější dôstojník, vycítil u Tolnokého, že je nepriateľom cisára pána. Svojho podriadeného šikanoval. Keď sa Tolnoký proti teroru vzoprel, dal mu zviazať ruky za chrbtom a vyťahnuť ho na konár stromu tak, aby sa zeme dotýkal len špičkami nôh. Nadporučík nariadil vyviazanie – tento bolestivý a potupný trest – napriek tomu, že bol v armáde zakázaný. Vtedy sa revolucionár rozhodol, že nadporučíka zastrelí. Príležitosť sa mu naskytla, keď mal nočnú stráž pri muničnom sklade. Vedel, že nadporučík chodí na kontrolu. Chcel na neho vystreliť bez toho, aby podľa predpisu zakričal: „Stoj!“ Pri vyšetrovaní potom povie, že strieľal na neznámeho človeka, ktorý na výzvu nezastal. Jediným

svedkom, ktorý by mohol jeho tvrdenie vyvrátiť, by mohol byť nadporučík Silky, ale ten bude rozstrieľaný ako rešeto. V tom si bol dobrý strelec Tolnoký istý.

Nielen o hrdinoch Ema Bohúňa

Peter VALO

Revolucionár splnil, čo si zaumienil. Prichádzajúceho nadporučíka na chvíľu osvetlil reflektor. Nasypal do nenávideného dôstojníka celú dávku. Vedúcemu hliadky, ktorá prišla na miesto činu, nahlásil, že strieľal na neznámeho človeka, ktorý nereagoval na príkaz: „Stoj!“

Aké však bolo jeho prekvapenie, keď ho na veliteľstve očakával živý nadporučík, ktorý zázrakom vyviazol z nastraženej pasce. Silky vedel, že ho strelec musel vo svetle reflektora spoznať, a počul, že nezakričal: „Stoj!“

Bol to jasný pokus o vraždu nadriadeného. Za ten bol v každej armáde trest smrti. Vedel to nadporučík i vojaci. Zaistený si uvedomoval, že prežíva svoju poslednú noc. Na druhý deň

neskôr podľa predpisu pozdravil, on to prijal s priateľským úsmevom. Čo sa udialo v nadporučíkovej hlave? Žeby krajná, život ohrozujúca situácia zmenila surového oficiera? Ozvalo sa v ňom svedomie alebo chcel len dokázať, že je neobmedzeným pánom nad životom a smrťou? Revolucionár sa priznal, že chvíľu pociťoval k človeku, ktorý mu daroval život, vďačnosť. Ideálna rozprávka o zločine, treste a kresťanskom odpúšťaní sa však nekonala. Aspoň nie na strane Tolnokého, ktorý po vojne strávil čas medzi maďarskými boľševikmi a Bohúňovi sa zveril, že ho nadporučíkova milosť nezlomila a nezradil boj, ktorému zasvätil celý život.

Silky ani Tolnoký nevyvolali prvú svetovú vojnu. Prvý

sa pričínil o to, že vojnové šialenstvo nezožralo o jednu obeť viac. A v druhom, ktorý vďaka nemu prežil, ostala túžba po pomste.

Nevyspytateľné príbehy jednotlivcov často narušia zabehnuté ideové koncepcie výrobcov čiernobielych dejín, ktorí nerešpektujú, že Božia i ľudská spravodlivosť kladie u každého dobro i zlo na dvojramenné váhy. Martin Lacko, žiak historika Ladislava Deáka, písal o nemeckých zločinoch v povstaní. Keď zistil, že ich páchala aj druhá strana, nezavrel pred nimi oči a začal byť nepohodlný. Bez neho by osudy MUDr. Štefana Ľukoviča, MUDr. Viliama Točíka, MUDr. Štefana Tausza Továryho, Gustáva Polčíka, Dušana Čatloša, Štefana Wolfa, Karola Nemčoka, Márie Pišutovej, Adolfa Papana, Jozefa Kanása, Karola Kristena, Štefana Färeka, Martina Hagaru nerušili kruhy spochybňovateľov slovenskej štátnosti. Ostáva už iba otázka, či sa po jeho vyhodnení z Ústavu pamäti národa namiesto odborného dialógu nezačnú páliť jeho knihy.

SEBAOBRAHA

Na konci júla 2016 evidovali úrady práce na Slovensku 18 126 absolventov bez práce. Vyše šesťdesiatpercentný podiel na tomto počte tvorili absolventi vysokých škôl. Pre študentov je ideálne, ak získavajú svoje prvé pracovné skúsenosti v odbore už počas štúdia. Možnosť kombinovať teóriu s praxou vo vlastnom odbore im dávajú čoraz populárnejšie tréningové programy.

Ako nebyť nezamestnaný

V podiele mladých nezamestnaných vo veku do dvadsaťpäť rokov v rámci európskej dvadsaťosmičky patrí Slovensku nelichotivá šiesta priečka. Podľa údajov európskeho štatistického úradu Eurostat dosiahla ku koncu júla 2016 nezamestnanosť mladých v SR úroveň dvadsaťštyri percent. Európsky priemer je nižší – 18,8 percenta. Najvyššiemu podielu nezamestnaných mladých už dlhodobo čelí Španielsko, kde je bez práce takmer každý druhý mladý do dvadsaťpäť rokov. Takmer štyridsaťpercentná nezamestnanosť mladých trápí aj Talianov. O niečo horšie ako SR je na tom ešte Chorvátsko, Portugalsko a Francúzsko.

Najväčší prílev absolventov zaevidovali úrady práce na Slovensku zo spoločenskovedných odborov. Necelá polovica nezamestnaných absolventov (45,44 percenta) bola pritom bez práce dlhšie ako pol roka. Podľa premiéra R. Fica: „Podmienky, ktoré máme na Slovensku pri evidencii nezamestnaných, sú veľmi liberálne v porovnaní s inými krajinami. Jednoducho, iné krajiny sú podstatne prísnejšie. Naším cieľom bude sprísniť podmienky. Napríklad, ak nezamestnaný nespĺni podmienku, ktorú stanoví zákon, tak príde okamžite nejaký dôsledok, a ten môže spočívať aj v tom, že nebude evidovaný ako nezamestnaný,“ povedal premiér.

Táto téma bude podľa jeho slov predmetom rokovania Rady solidarity a rozvoja SR. „Sme v začarovanom kruhu. Na ministerstve práce máme požiadavky od zamestnávateľov na dovoz pracovníkov z Ázie, pretože nevedia nájsť pracovníkov na Slovensku. Chápem, že to často i otázka mzdy, pretože niektorí hovoria, že nepôjdu pracovať za mzdu, ktorá je len o niečo vyššia ako minimálna mzda. Aj preto tlačíme na rast minimálnej mzdy, aby to bolo tých päťsto eur, čo by sme chceli dosiahnuť v nejakom okamihu,“ skonštatoval R. Fico.

V súvislosti s nezamestnanosťou mladých čím dlhšia je prestávka medzi ukončením školy a nástupom absolventa do zamestnania, tým zložitejšie je potom jeho uplatnenie. M. Dobiáš, riaditeľ Odboru ľudských zdrojov istej banky, študentom odporúča, aby využili možnosť pracovať ešte skôr, ako s diplomom v ruke opustia brány škôl.

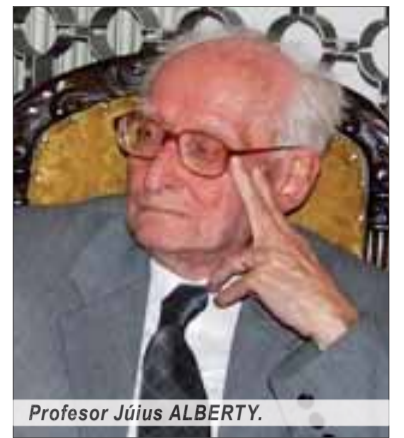
„Ako veľmi vhodný nástroj sa ukazujú trainee (tréningové) programy. Z vlastnej skúsenosti môžem potvrdiť, že pri prijímacom pohovore často zaváži, ak má absolvent za sebou trainee program. Tito absolventi totiž do práce na plný úväzok nenastupujú ako nováčikovia, ale ako rozhladení kolegovia, ktorí už majú za sebou skúsenosti a vyznajú sa vo fungovaní finančnej inštitúcie. Pozitívnu správou je, že tieto programy na Slovensku využíva stále viac spoločností a z rôznych oblastí,“ dodal M. Dobiáš. Pre študentov je trainee program vynikajúca príležitosť nielen aplikovať teóriu do praxe, ale postupne si zvykať aj na pracovný režim. V neposlednom rade si aj finančne prilepšia, pretože ide o platenú stáž.

Robert LANDIS

Július ALBERTY: Každý schopný človek by mal rodisku vrátiť jeho vklad
Významný potenciál regionálnej histórie

Zhovárala sa Ingrid ŠULKOVÁ – Foto: archív autorky

Prof. PhDr. et Dr. h. c. Július Alberty, CSc. (1925), účastník SNP, stredoškolský a vysokoškolský pedagóg, akademický funkcionár – dekan PdF v Banskej Bystrici (1964 – 1973), počas normalizácie bol z funkcie odvolaný, zakázali mu vyučovať aj publikovať. Až do odchodu na dôchodok pracoval potom ako technicko-hospodársky pracovník Oblastnej galérie v Banskej Bystrici (1974 – 1985). V roku 1990 sa vrátil na obnovenú Katedru histórie PdF v Banskej Bystrici, kde pôsobil do roku 2007. V domácich a zahraničných periodikách publikoval vyše stovadsať vedeckých štúdií a odborných článkov. Orientoval sa na didaktiku dejepisu, na teoretické problémy transformácie a modernizácie výučby dejepisu, dejiny miest, regiónov, obcí a i. Autor odborných i beletristických kníh, početných recenzií, odborných prekladov a publicistických príspevkov. Nositeľ vysokých štátnych, odbojarských i rezortných vyznamenanií, Pamätnej i Zlatej medaily UMB i čestného doktorátu tejto univerzity.

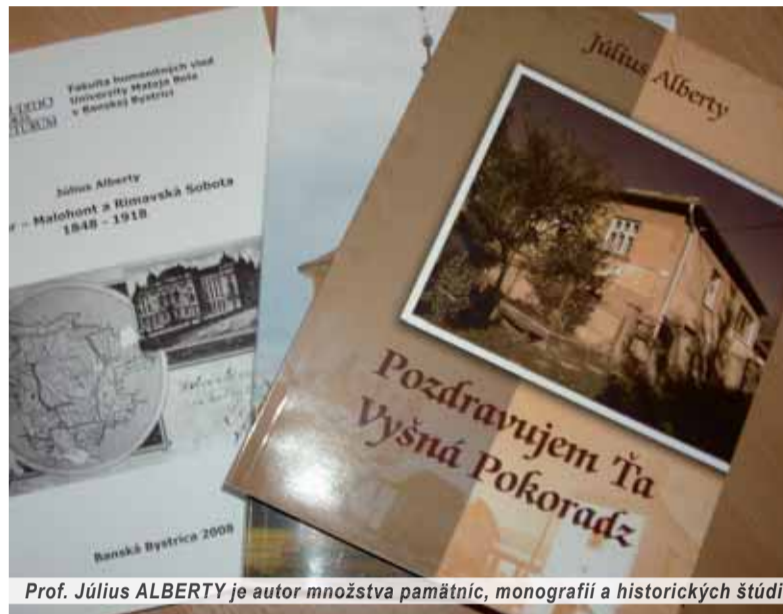

Profesor Július ALBERTY.

• Obsiahla bibliografia vedeckých prác je dôkazom, že história a láska k učiteľskému povolaniu sú dve oblasti úzko späté nielen s vašou pohnutou životnou púťou, ale sú vášmu srdcu azda najmilšie. Aké boli pohnútky na napísanie knihy Kapitoly a obrazy z dejín Rimavskej Soboty?

Myslím si, že každý schopný človek by mal dať svojmu rodisku čosi zo svojho potenciálu, vlastne vrátiť mu vklad. Rodisko je popri rodine prvou učebňou, v ktorej sa ocitol. Tu poznal klímu a prírodu, ale najmä spoločnosť ľudí, ich spôsob života, vzájomné vzťahy, etické normy, tradície... Ďalší dôvod by som označil ako profesionálny. Každý bádateľ sa usiluje o to, aby výsledky jeho práce boli spoločensky zhodnotené – inak je celé jeho úsilie samoučelnou sebarealizáciou. O históriu som sa zaujímal od detstva. V rodine rezonovala svetová vojna, prítomnosť „vöröšov“ (maďarská Červená armáda) v obci, ale vplývali na mňa aj miestne povesti. Neskôr ma motivoval spoločenský záujem o regionálnu históriu. Zhodou okolností jeden môj elaborát z rokov 1948 – 1949 uverejnil aj časopis Slovensko, ktorý vydávala Matica slovenská. Dejinami Rimavskej Soboty som sa začal zaoberať v súvislosti s plánovanou monografiou k 700. výročiu prvej písomnej zmienky. Z politických dôvodov môj rukopis odložili „ad acta“... a stratil sa. K histórii mesta som sa vrátil v osemdesiatych rokoch, ako odborný redaktor (pravda v anonymite) som bol zodpovedný za obsah časopisu Obzor Gemera.

Môj rukopis si nerobí nárok na komplexnú, modernú historickú monografiu, preto som ho nazval Kapitoly z dejín..., ani nie je reprezentatívnym, ale predkladám ho ako všeobecne informačný a zároveň motivačný smerom k ďalšiemu výskumu. Obrazy

Prof. Július ALBERTY je autor množstva pamätní, monografií a historických štúdií.

z dejín sú písomným monitoringom stavu mesta od začiatku 18. až do konca 19. storočia.

• Máte za sebou rozsiahlu publikačnú činnosť, prednášali ste nielen na Slovensku, ale aj v Česku, Maďarsku, Nemecku a Poľsku. Knižnica Katedry histórie Filozofickej fakulty UMB nesie vaše meno, ste členom vedeckých spoločností aj zakladajúcim členom Gemerskej vlastivednej spoločnosti v Rimavskej Soboty. Ako reagovali predstavitelia mesta na prosbu o pomoc pri vydaní tejto vzácnej historickej publikácie v slovenskom jazyku?

Priznám sa, že neviem, lebo na moju ponuku z januára tohto roku som doteraz nedostal nijaké oficiálne vyjadrenie. Pre mňa je táto situácia výnimočná. Doteraz som vždy takéto tituly robil na objednávku na základe dohôd o vykonaní práce a o vydanie

sa postaral objednávateľ. Chápem, že mestská samospráva má aj prednejšie úlohy. V meste zanikli nosné podniky, nemá majetok takého rozsahu, aby sanoval jeho rozpočet, a je odkázané na dotácie s konkrétnym určením. Má neodkladné povinnosti v sociálnej oblasti, naliehavosť vo verejnom záujme..., ale do kompetencie samosprávy patrí aj vzdelávanie, kultúra a osвета.

• Verím, že tento náš rozhovor nezapadne prachom a spolu s Maticou slovenskou oslovíme prípadných sponzorov a podporovateľov slovenskej kultúry a nakriatneme ich na vydanie tejto vzácnej knihy. Napriek vysokému veku ste stále energický a rád vtípkujete pozitívne naladený. Neodrádza vás hluchota kompetentných, pripravujete napriek tejto skúsenosti ešte nejaký literárny počín?

O ČOM JE REČ

O týždeň uskutoční sa v Trenčianskych Tepliciach medzinárodný kongres spisovateľov. Rád by som v súvislosti s týmto fórom uverejnil jeden citát: „Slovenskí spisovatelia nemajú za sebou tradíciu od života izolovaných literátov meštiackych. A ak ich nevedel presvedčiť sociálny zápas, ktorý sa okolo nich odohráva, a ak ich snád nevie vyburcovať imperialistami pripravovaná vojna, v ktorej sa bude rozhodovať o osude kultúry i malých národov, tak im mohli otvoriť oči, kultúrne udalosti posledných dní na Slovensku... Treba sa postaviť proti nízkemu – odpusťte – chrapúnstvu, ktoré slovenského spisovateľa strháva do barin maličerných škriepok vtedy, keď by sa mal venovať tvorivej práci... Slovenský spisovateľ musí otvárať obloky do sveta, aby aj Slovenskom tiahol vzduch našich časov...“

Nebyť tých niekoľkých slovíčok, ktoré pozornému čitateľovi prezradia, že ide o dobovú citát, možno považovať tieto myšlienky za veľmi aktuálne. Napísal ich pred osemdesiatimi rokmi Vladimír Clementis práve v súvislosti s prípravou nadchádzajúceho spisovateľského Kongresu a uverejnil v časopise DAV v máji 1936.

Na rokovaní Kongresu sa zúčastnilo vyše päťdesiat spisovateľov, dá sa povedať že celé spektrum spisovateľských osobností – odľava doprava, od komunistov k ľudákovi a národnarom: Novomeský, Smrek, Gašpar, Haľamová, Dilong, Ondrejov, Chrobák, Vámoš, Margita Figuli a ďalší...

Vzduch tých našich čias

Peter ŠTRELINGER

Obdivuhodné je, že sa spisovatelia zjednotili, aby pozdvihli svoj hlas proti fašizmu a vojne, ktorá vtedy doslova visela v povetrí. Tak ako dnes, tak ako teraz... No Clementis dvíhal nielen hlas proti vojne, ale apeloval na spisovateľov, aby sa zmobilizovali, aby zanechali žabomyšie vojny a spory a pomohli aj pri obrode slovenskej kultúry. Lebo slovenská kultúra nebola iba vtedy, ale aj dnes je na chvoste spoločenského záujmu. Stále nám chce ktosi nahovoriť, že to všetko je preto, že sme malý národ. Napísal som to v poslednom čase veľakrát a budem to opakovať donekonečna, sme takí malí či veľkí, akými sa cítíme!

Pred tridsiatimi rokmi (1986) vydalo niekoľko spisovateľov tiež v Trenčianskych Tepliciach výzvu Vzduch našich čias. Machala, Jurík, Hudec, Valo, Rezník a ďalší – i ja som bol pri tom. Išlo nám najmä o obrodu kultúry.

Obrode kultúry by mala pomôcť najmä škola. Lenže slo-

venskí učitelia namiesto toho, aby učili, chystajú sa opäť – štrajkovať. Lebo majú nízke platy. Ale aká je úroveň vyučovania na slovenských školách? Nebudem posudzovať, ako ovládajú žiaci matematiku či fyziku, v tom sa nevyznám. Ale stačí mi, aby som čítal texty absolventov vysokých škôl, ich emaily. Mnohí inžinieri, doktori, ba ani mladí novinári a filozofi neovládajú slovenský pravopis. Viem, dlho sa vedie spor o zrušenie ypsilonu, ale zatiaľ platí. Je preto ponížujúce, keď vidíte tie „hrúbky“, ktoré narobia páni bakalári, magistri a noví PhD. v jedinej krátkej vete. Takže aj toto je známka učiteľov, ktorí slovenský jazyk vyučujú na školách!

V mojom veku a pri ubúdani fyzických dispozícií sú bádateľské a publikačné predsavzatia a plány už nenáležité. Naopak, je čas a priestor na bilancovanie. Netajím sa osobnou spokojnosťou. Napriek tomu, že som bol dvadsať rokov v najproduktívnejších rokoch života z týchto tvorivých príležitostí vytesnený. Urobil som to, čo som chcel a mohol. V posledných rokoch som sa podieľal už len na takých projektoch, ktorých objednávateľ mi domov doniesli informačné zdroje. Som rád, že naše spoločné dielo prijali samospráva a komunita dôstojne, s vďakou a so záujmom. Aj záväzok na elaborát, ktorý sa má prezentovať a publikovať až v roku 2017, som už splnil. Mám dobrú pamäť; ako historik poznám náročnosť získavania informácií a viem aj o obľube autobiografií. Napísal som dve: jednu o vlastnej školopovinnosti, stredoškolských a vysokoškolských štúdiách a profesionálnom pôsobení – je to súčasne obraz školstva a vývoja učiteľského vzdelávania. Druhú som venoval rodákovi ako pamäť na život roľníckej komunity v prvej polovici 20. storočia.

• Čo si najviac ceníte v súvislosti so svojim profesionálnym zaradením a svojou edičnou činnosťou v tejto oblasti?

Usiloval som sa posunúť didaktiku dejepisu na úroveň vedeckej disciplíny, čo sa aj stalo. Svojimi metodickými príspevkami som sa podieľal na transformácii obsahu cieľov vyučovania dejepisu po roku 1990, na koncepcii národných dejín v kontexte s Uhorskom, hľadaním ich európskej dimenzie. Osobitne ma zaujala výučba dejín Slovenska a Slovákov v susednom zahraničí, najmä v Maďarsku a Rakúsku. Týmto smerom boli orientované aj moje medzinárodné aktivity – sice s uznávaním, ale bez konkrétneho efektu.

Ale nechajme taký avizovaný učiteľský štrajk. Keď už sme začali medzinárodným Kongresom spisovateľov, protestovať by mali skôr spisovatelia. Keby čitatelia tušili, aké mizerné sú honoráre autorov. Spisovateľ, to je vlastne fabrika, ktorá vyrába ten hlavný produkt – knihu. On živí redaktorov, grafikov, ilustrátorov, tlačiarne, kníhkupcov. No pri odmeňovaní je autor vždy či skoro vždy – na poslednom mieste! Lenže nám spisovateľom ide o „veľké veci“, prečo by sme sa mali zapodievať takými banalitami, ako sú honoráre? A je ponížujúce tieto veci riešiť pri medzinárodnom stretnutí. Napokon, českí, maďarskí či poľskí spisovatelia nie sú na tom asi o nič lepšie ako slovenskí.

A ešte jedna vec, na ktorú som skoro zabudol: slovenského spisovateľa takmer nevidno v televízii, možno v čase kongresu sa to na chvíľu zlepši, ale autor kníh „smotánku“ nelíže, tam si vyberajú iné „celebrity“. Tie vedia púťavo rozprávať o zahraničných dovolenkách, o drahých kabelkách a ešte drahších lodičkách, ktoré rovnako omínajú ako tie lacné. Ale kto je bohatý, ten musí žiť na vysokej nohe.

Nuž, povedané s Clementisom: „A preto viac vzduchu – viac vzduchu našej doby – na Slovensko!“

Väznenie S. Miloševića a proces s ním odkrývajú zákernosť Haagu Mediálni manipulátori sú hluchí i nemí

Bývalý juhoslovanský prezident Slobodan Milošević by sa 20. augusta tohto roku dožil sedemdesiatich piatich rokov. Zároveň v marci tohto roku uplynulo pätnásť rokov od jeho úmrtia v cele Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu v Haagu. Jeho prípad táto eventualita zastavila. Záujem o kľúčový proces haagskej mašinérie však neutecha. Začiatkom augusta tohto roka americký publicista Andy Wilcoxson uverejnil na internete článok, v ktorom priniesol informáciu o tom, že na 1 303. strane celkovo 2 590-stranového rozsudku, vyneseného 24. marca 2016 v procese s Radovanom Karadžičom, sú pasáže týkajúce sa niekdajšieho prezidenta Juhoslávie. V nich sa konštatuje, že S. Milošević nebol súčasťou spoločného zločineckého zámeru etnického vyčistenia Bosny a Hercegoviny od Bosniakov a Chorvátov.

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Naopak, lídrom bosniackych Srbov dohovára, že príslušníkov iných národov a menšín treba chrániť a ich diskriminácia nie je srbským národným záujmom. Miloševićovi išlo o zachovanie Juhoslávie, a nie o vytvorenie etnicky čistého veľkého Srbska. Najdôležitejšou konštatáciou textu spomínaného rozsudku je skutočnosť, že sa nedá preukázať Miloševićova zodpovednosť za vojnové zločiny a genocídu v Bosne a Hercegovine.

■ MEDIÁLNE TICHŤO

Hoci má Wilcoxsonov článok charakter mediálnej bomby, hlavný prúd svetových médií, inokedy bleskovo reagujúci, ostal nemý a hluchý. Alternatívne médiá však túto správu predsa rozšírili. Objavila sa aj v slovenskom internetovom priestore. V samotnom Srbsku Wilcoxsonov článok rozčeril hladinu politického života a spôsobil prvú vážnejšiu konfrontáciu vo vládnnej koalícii premiéra Vučića, zloženej z ľudí, ktorí kedysi spolupracovali s Miloševićom, ako aj z jeho odporcov. Prvý podpredseda vlády a minister zahraničných vecí, predseda Socialistickej strany Srbska Ivica Dačić, ktorý predsednicke žezlo strany prevzal práve od Miloševića, poskytol médiám dosiaľ asi najvýraznejšiu apológiu svojho niekdajšieho stranického šéfa. Podľa Dačića: „Niet Miloševićovej viny, ZR Juhoslávie a Srbska, zrúcané sú ľži o genocíde a vojnových zločinoch,

ktoré boli základom na trestanie Srbska a srbského národa. Som si istý, že raz dôjde čas aj na priznanie, ako v prípade Iraku, že Srbsko bolo napadnuté na základe lživých a nesprávnych obvinení. Vedome alebo nevedome. Haagsky súd tak týmto rozsudkom už učinil.“ Podľa neho: „Týmto haagsky súd priznal, nielen že Milošević nie je vinný, ale aj to, že obvinenia proti Srbsku a ZR Juhoslávii boli chybné a lživé...“

■ LIEK NA ZABITIE

Dačić sa vo svojom vyhlásení nebal dotknúť doterajšieho tabu, keď doslova povedal: „Preto aj do dnešných dní ostávajú podozrenia súvisiace s Miloševićovou smrťou, pretože súd dva týždne predtým zamietol jeho žiadosť o operáciu srdca v Rusku. Oficiálna správa haagskeho súdu o Miloševićovej smrti stanovila, že v jeho krvi sa našiel liek, ktorý mu nebol predpísaný a ktorý neutralizoval účinky iných liekov, čo ho aj nakoniec zabilo. Haagsky súd potvrdil, že o tom vedel pred Miloševićovou smrťou, ale ho neupovedomil. Doteraz sa za to nikto nezodpovedal ... Očividne haagskemu súdu nevyhovovalo, aby sa Miloševićov proces zavŕšil, pretože by bol pravdepodobne oslobodený...“

S Dačićovými výroky nesúhlasila podpredsedníčka vlády Zorana Mihajlovičová a tiež aj ďalší podpredseda vlády Rasim Ljajić. Na stranu zástancov Miloševića sa zas postavil minister Aleksan-

dar Vulin, predseda Strany socialistov. Vnútrovládnú prestrelku prerušil svojou intervenciou až premiér Vučić.

Veľké rozbroje vyvolala ohlásená iniciatíva Socialistickej strany Srbska postaviť Miloševićovi v Belehrade pamätník. Časť opozície – niekdajšie zvyšky tých, čo povallili Miloševića, vystúpila razantne proti. Na druhej strane opozičná Srbská radikálna strana Vojislava Šešelja iniciatívu podporila. Bojovne vystúpili predstavitelia tretieho sektora. Iniciatíva mladých za ľudské práva v zhode so svojou „pacifistickou“ profiláciou vyhlásila, že takýto pamätník by v meste neobstál, hneď by ho zbúrali. Ako vidno, minulosť rozdeľuje srbskú spoločnosť a politiku (tak koalíciu, ako aj opozíciu), nehľadiac na jej aktuálne konjunkturné preskupenie.

■ TRIEZVY POHĽAD

Vecný nadhľad odborníka do diskusie priniesli vyjadrenia advokáta právneho tímu Karadžičovej obrany Gorana Petronijevića, ktorý pre srbský Kurir povedal, že rozsudkom R. Karadžičovi, z hľadiska práva, Milošević nebol zbavený viny, ale Srbsko bolo zbavené zodpovednosti za vojnové zločiny v Bosne a Hercegovine.

Podľa Petronijevića: „Keď Milošević umrel, bol pod prezumpciou neviny. Momentom jeho smrti bol postup trvale pozastavený a on ostal v statuse obvineného pod záštitou prezumpcie

Slobodan MILOŠEVIĆ.

neviny.“ Petronijević k tomu pre Tanjug dodal, že z hľadiska práva je jasné, že S. Milošević nemôže byť zbavený viny v procese, ktorý sa nevedie proti nemu, ale inej osobe, pritom však opätovne zdôraznil, že skutočnosť, že v dispozitíve rozsudku nie sú mená predstavitelov Srbska, sa môže vykladať tak, že Srbsko nenesie zodpovednosť za dianie na území Bosny a Hercegoviny. Toto považuje za najväčší výsledok Karadžičovej obrany.

V časti liberálnych kruhov sa objavila aj pochybná téza, že aj keby bol Milošević oslobodený v prípade Bosny, ostáva mu ešte zodpovednosť za Kosovo. Podľa srbskej redakcie Sputnika, pripomínajúcej genézu procesu, však obvinenie za zločiny v Bosne obžaloba Miloševićovi „pribalila“ až v čase, keď jej dochádzal dych v prípade dokazovania viny za zločiny v Kosove, kde Milošević úspešnou obranou rozbil na vode postavený koncept obžaloby. Zločiny v Bosne mali byť poisťou v prípade krachu procesu týkajúceho sa Kosova, v čase, keď už bolo jasné, že údajné stotisíce mŕtvych Albáncov sú klamstvom. Ak Haag neuspel s bosniackou „ranou istoty“, ako by dopadol v prípade Kosova? Nejde tu o to, že keď už nič nemôžu „prísť“ Miloševićovi, tak strategicky presúvajú hlavnú vinu na Karadžiča?

Tu už niet čo dodať. Haagsky moloch sa stal symbolom hanby medzinárodnej justície. Raz azda príde čas, keď sa celé pôsobenie tejto nelegálnej ustanovizne dôkladne prešetří.

pôvodný návrh Európskej komisie znel, že sa vytvorí osobitné ústredie v Bruseli, bude podliehať komisárke EK pre zahraničnú politiku, a to bude rozdeľovať povinné kvóty pre jednotlivé štáty. Treba sa vrátiť späť do roku 2015, do časov vrcholu nielen prílevu emigrantov, ale aj politiky víťania más utečencov. Vtedy Brusel ako neraz siahol po pragmatickom, úradníckom riešení: určité povinné kvóty podľa ekonomickej sily jednotlivých štátov a budeme ich rozdeľovať.

Proti nátlaku povinných rozdeľovaných kvót sa prirodzene musel ohradiť každý štát, každý suverénny politik. Okrem toho povinné kvóty sa mali určovať v čase, keď Nemecko a jeho vedenie vlastne jednostranne okrem iného demonštrovalo aj svoju moc. Teda to, že v otázke prijímania migrantov nemusí konzultovať s inými štátmi Európskej únie a môže postupovať úplne samostatne bez ohľadu na ostatných.

■ DRAMATICKÁ ZMENA

Po nezvládnutej dráme v Ukrajine, do dôsledkov nedomyšlených sankcií voči Ruskej federácii a teraz už aj nezvládnuteľných pomerov s migrantmi v samotnom Nemecku sa dramaticky zmenila celá situácia v celej Európe i v jej susedstve! Dnes v Európe každá kuchárka rozumie tomu, čomu nerozumie vysoký komisár OSN – kríza vznikla vinou jednostrannej politiky Nemecka. V demokratických voľbách legitímne zvolených – a aj v parlamentnej demokracii odvolateľných – politikov nemožno hádzat' nasilu do jedného vreca s vraždiacim Islamským štátom! Vysoký komisár OSN vyzval: zastavme populistov a demagógov. My môžeme len vyhovať na odmietnutie takého zasahovania zo zahraničia a jeho bezbrehého šírenia na Slovensku mlčky a bez odozvy. Nejde o Fica. Ide o to, že Slovensko sa takýmto činom má zasa pasovať za akúsi čiernu dieru.

Nie Fica, ale Slovensko pchajú nasilu do nesprávneho vreca Vysoký komisár privysoko rúbe

Slovensko je jediný štát v strednej Európe, kde každý útok na legitímne zvoleného predsedu vlády dostáva široký a jednostranný priestor. Mediá na Slovensku sa predbiehajú v prinášaní čo najnegatívnejších informácií o našej krajine, aj keď mnohé majú zreteľne iba znevažujúci a ničím nepodložený obsah.

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra Andrej MIŠANEK

Nie je úlohou novín – a matičných osobitne – robiť advokáta ktorémukolvek politikovi, a predsedovi vlády už vôbec nie. Má na to predsa dosť svojich ľudí. Lenže ide o predsedu vlády Slovenskej republiky. Keď zo zahraničia politicky prefackávajú úrad jedného z troch vrcholných ústavných činiteľov, treba sa vecne pozrieť na všetky súvislosti toho, čo je súčasťou aj domáceho mocenského boja.

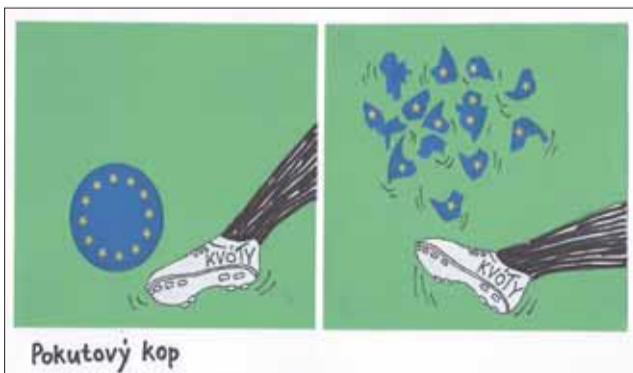
■ PRINC A PRINCÍPY

Jordánsky princ Zaid Husajn, ktorý je vysokým komisárom pre ľudské práva Organizácie Spojených národov, dostal doteraz nikdy nevidanú publicitu vo všetkých slovenských médiách vrátane verejnoprávnych. Dostal ju bez toho, aby v deň, keď to povedal, odznela odozva, oficiálna reakcia. Jednoznačná a kategorická odpoveď na vyhlásenia pána komisára prišla len z Prahy a najmä z Budapešti. Oficiálna Bratislava mlčala. Prítom išlo o očierňovanie politika v demokratických voľbách legitímne zvoleného, o politika zo zakladajúceho štátu OSN, ktorým Slovensko ako nástupnícky štát ČSFR je. Zaid Husajn kritizoval európskych, krajne pravicových a populistických politikov, ktorých počínanie a rétoriku prirovnal k radikálnemu hnutiu Islamský štát (v origináli Daiš).

Medzi politickými demagógov a blúznivcov, ako ich označil, zaradil holandského pravičiara Wildersa, šéfkou francúzskeho Národného frontu Le

nicke nepokoje a znásilňovanie žien v Nemecku s tým, že to na Slovensku nedopustí. Keďže oficiálnej reakcie nebolo, pozvala si RTVS do večernej spravodajskej relácie politológa novej generácie z trnavskej Univerzity sv. Cyrila a Metoda Jozefa Lenča. K tejto relácii vydal v mene Matice slovenskej vyhlásenie predseda Marián Tkáč, uverejňujeme ho v plnom znení na inom mieste novin. Paradox spočíva v tom, že politológ sa vlastne stotožnil s prístupom vysokého komisára OSN. Je to typický príklad, ako sa v univerzitnom prostredí presadila úplne pomýlená tzv. politická korektnosť a jeho prostredníctvom sa šíri do médií vrátane verejnoprávnych. Pán politológ by si mohol aspoň prečítať, čo na tému politickej korektnosti hovorí Anton Hykisch či Jozef Banáš, aby videl, ako sa zne-možňuje v očiach nejednej vzdelanej slovenskej autority.

Ide totiž o to, že vysoký komisár OSN nerozumie európskym pomerom ani zbla – strednej Európe, a Slovensku osobitne. Postoj slovenskej politiky nepriať kvóty utečencov nemá nič spoločné s utečencami samotnými, ale s mocenskými pomermi v Európe. Každý už zabudol, že

Pokutový kop

Penovú, republikánskeho kandidáta na prezidenta USA Donalda Trumpa, slovenského premiéra Roberta Fica a českého prezidenta Miloša Zemana a možno sa po voľbách 3. októbra medzi nimi ocitne aj rakúsky prezident Hofer.

Vysoký komisár OSN si položil rečnicu otázku, čo majú spoločné, a jeho odpoveď znela: Všetci sa v rozličnej miere pokúšajú oživovať minulosť. „Populisti využívajú polopravdy a prílišné zjednodušenie, čo sú dva nástroje najväčších propagandistov.“

■ PRITAKÁVAJÚCI POLITOLÓG

Televízia RTVS za vyhlásenie komisára zaradila šot predsedu vlády z januára t. r., kde reagoval na násil-

DEPEŠE

Ako nedávno oznámil nemecký týždenník Der Spiegel, po náleze geneticky modifikovaných rastlín v USA skúma nemecké spolkové ministerstvo poľnohospodárstva možnosť zakázať dovoz americkej pšenice. Prednedávnom totiž v Spojených štátoch amerických informovali o tom, že vo výsevoch našli dvadsaťdva odrôd pšenice, ktoré sa po genetickej manipulácii stali odolné proti postrekovému prostriedku Glyphosat. Tento druh nebol nikdy úradmi USA povolený.

Nechcú takú pšenicu!

Agrárny koncern Monsanto k tomu dodal, že rastliny pochádzajú zo starých pokusov firmy na voľnom poli. Japonsko hneď na to zakázalo dovoz pšenice z USA. Podľa nemeckého ministerstva poľnohospodárstva požiadala Európska komisia americké úrady o poskytnutie vhodného testovacieho postupu, ktorým by mohli skúmať príslušnú genetickú zmenu. Nemecká Strana zelených žiada zákaz geneticky modifikovaných rastlín pre celú Európsku úniu. „Národné zákazy nestačia, lebo štátne hranice práve v Európe nezabránia presunom rastlín ani tovaru. Pokusy na voľnom poli sú spojené s rizikom rozšírenia, čo je nepredvídateľné a môže byť politicky nezodpovedné.“ Rovnako by nemalo byť povolené pestovanie takýchto rastlín na výskumné ciele, uvažuje nemecká spolková vláda.

Odpor narastá

Migračná politika kancelárky Angely Merkelovej má podporu aj nemeckej parlamentnej strany Die Linke (Lavica). Hlavným odporcom jej politiky je nedávno sformovaná a stále napredujúca Alternatíva pre Nemecko (AfD). Šéfka frakcie Die Linke Sahra Wagenknechtová však čoraz častejšie hovorí o migrantoch v Nemecku rovnakým jazykom ako AfD, konštatuje Der Spiegel.

Wagenknechtová pritom nie je len tak hocikto. Nijaká nemecká politička nie je tak často v diskusiách ako ona. V rebríčku obľúbenosti politikov, zostavovaných spomínaným časopisom, je aktuálne na 14. priečke pred mnohými ministrami. Aj keď má nálepku ľavicárky, pokiaľ ide o jej predstavy, ako aj v tomto prípade, nedbá na stranickú líniu. Nedávny teroristický útok v nemeckom meste Ansbach, kde sa odpálil sýrsky útočník, dala do spojitosti s migračnou politikou kancelárky a hovorila o „nebezpečnom potenciáli“, ktorý sa musí eliminovať, aby sa „ľudia v našej krajine mohli opäť cítiť bezpeční“. Za tieto výroky ju na tlačovej besede kritizoval jej kolega v Die Linke Harald Petzold. Ten sa naopak migrantov zastáva: pomáha im v úradných záležitostiach, navštevuje ich ubytovne, venuje časť svojich poslanskekých diét na pomoc utečencom. Podľa neho šíri Wagenknechtová takými vyjadreniami strach a on si neželá, aby sa Die Linke stala ľavicovým variantom AfD. Preto podpísal výzvu, ktorá koluje v stranických kuloároch proti Wagenknechtovej – nie je to totiž prvý raz, keď sa postavila proti výraznému vitaciemu kurzu migrantov vo vlastnej strane. Wagenknechtová opakovane presviedča, že závery strany nie vždy rešpektuje, pretože sa riadi najmä názormi bežných ľudí. Tie viac zodpovedajú jej presvedčeniu, ktoré je blízke ľavicovému nacionalizmu.

Ivan LUŽÁK

PODUJATIE

Medzinárodné letecké dni SIAF 2016 na Sliachi, ktoré sa skončili poslednú augustovú nedeľu, navštívilo takmer stopäťtisíc divákov. V slnečnú sobotu prišlo do areálu letiska rekordných šesťdesiatpäťtisíc návštevníkov. Mohli vidieť efektne zoskoky parašutistov s vlajkou Slovenskej republiky, perfektne zvládnutý slávnostný pochod slovenských vojakov a vojačiek, no zaujali ich predovšetkým civilné aj bojové lietadlá od všetkých možných výrobcov.

SIAF na Sliachi a B-52

Diváci a novinári si vybrali aj najobľúbenejšiu a najlepšiu statickú ukážku. Stal sa ňou americký bombardér B-52 Stratofortress. Tento lietajúci šesťdesiatročný „starček“ zo základne Barksdale v Louisiane si návštevníci fotili a doslova aj ohmatávali v roztvorenom vnútrajšku lietadla. Svojimi rozmermi pripomínal kvocok s rozliahnutými krídlami nad tmiacimi sa neposlúšnymi kuriatkami. „Drobček“ s rozpätím viac než pol stovky metrov bol zároveň najväčším vystaveným exponátom. Americký strategický bombardér B-52 Stratofortress dokáže odniesť približne tridsaťdva ton bômb, mín a rakiet v rôznych konfiguráciách. Pôvodne bol bombardér skonštruovaný na zhadzovanie bômb na cieľe na území Sovietskeho zväzu z veľkej nadmorskej výšky. Prvý prototyp B-52 prvýkrát vzlietol v roku 1954. Svoje o ňom vedia aj vo Vietname. Ešte v deväťdesiatych rokoch Američania použili tieto bombardéry v niekoľkých vojnových operáciách. Celkovo sa ich vyrobilo sedemstoštyridať kusov. Práve na tieto bombardéry sa vzniešla aj kritika, najmä čo sa týka ich nasadenia v konfliktoch po celom svete.

Letecké majstrovstvo – ukážky zohratosti jednotlivých pilotov – najlepšie zvládli Španieli. Podľa hlasovania odbornej poroty sa držiteľom ocenenia Best Display Smik Trophy 2016 za najlepšiu leteckú ukážku SIAF stala sedemčlenná akrobatická skupina Patrulla Ágila (Orlia hliadka) zo Španielska. Je to v prvom rade tím leteckých akrobatov španielskych vzdušných síl, ktorý vznikol ešte v roku 1985. Pilotov do nej vyberali z radov učiteľov španielskej Vojenskej leteckej akadémie.

Šiesty ročník Medzinárodných leteckých dní priniesol bohatý program, naplnený viac ako stovkou lietadiel na zemi a na oblohe z trinástich krajín Európy a NATO. Divákom a novinárom sa spomedzi množstva statických ukážok určite podľa potlesku páčila aj ruská stíhačka SU-27, ktorú ukrajinskí piloti predviedli aj vo vzduchu.

Marian KŇAŽKO

Inteligencia na čele národa alebo zápas Za zvrchované Slovensko Slovenskí vlastenci pred tvárou dejín

V týchto dňoch si pripomíname štvrtstoročnicu – dvadsať piate výročie iniciatívy, ktorá zásadným spôsobom ovplyvnila dejiny našej súčasnosti. Jedenásteho septembra 1991 vznikla v sídle Spoločnosti slovenskej inteligencie KORENE iniciatíva Za zvrchované Slovensko, ktorej Výzva s požiadavkami – uplatniť právo slovenského národa na sebaurčenie, vyhlásiť zvrchované Slovensko a v nadväznosti na ňu prijať Ústavu SR, stať sa subjektom medzinárodného práva a zaradiť sa tak do spoločenstva štátov ako rovnocenný partner, po prvý raz v novodobých slovenských dejinách zjednotila rozhodujúce národné sily a definitívne nasmerovala slovenskú spoločnosť na obnovenie vlastnej štátnej samostatnosti, zvrchovanosti a rovnoprávnosti. Prinášame rozhovor s jej iniciátorom a organizátorom akad. mal. Viliamom HORNÁČKOM.

Zhovárал sa Štefan REMENÁR – Foto: archív SNN

• **Za akých okolností vznikli KORENE, aká udalosť spôsobila, že ľudia sa začali spoločensky angažovať?**

Výzva doby ako imperatív života je vždy silnejšia ako všetky osobné predstavy a výhovorky. Bolo treba konať. Už nie iba na svoj osobný, ale na celonárodný prospech. Priaznivé okolnosti v Európe nás Slovákov vyzývali, aby sme zavrhli svoj národno-emancipačný zápas a zaradili sa medzi plnoprávne a v medzinárodných vzťahoch rovnoprávne subjekty, ktoré zvrchovane rozhodujú o vlastnom osude. Preto 30. marca 1990 v čase vrcholicej tzv. pomlčkovej vojny – doslova na námestí pred SNR – vznikli KORENE. Ja som výzvu doby chápal takto, a tak som aj konal. Robil som to a robím s vedomím, že taká doba sa vyskytne v dejinách národa azda raz za tisíc rokov. Keby nás takto uvažujúcich a takto konajúcich bolo viac, mohli sme byť v mnohom oveľa ďalej...

• **Iniciatíva Za zvrchované Slovensko predchádzala viacero udalostí aj spoločensko-politických aktivít. Ako by ste charakterizovali ten čas, keď prebiehali ostré diskusie o novom štátoprávnom usporiadaní?**

Hneď na začiatku sme sa spontánne prihlásili k odkazu národne uvedomelej slovenskej inteligencie – bernolákovcov, štúrovcov, memorandistov, ktorého podstatou vždy bolo zvrchované rozhodovanie o vlastnom osude. V Programovom vyhlásení SSI KORENE z jari 1990 sme si za hlavnú úlohu a cieľ určili „pripraviť Slovákov ako zvrchovaný, o svojich veciach a vzťahoch samostatne rozhodujúci národ“. Považujeme za šťastie aj česť, že sa takéto náročné predsavzatie podarilo našej generácii naplniť ešte počas jej života.

V zápase za zvrchované Slovensko nám, zdánlivo paradoxne, veľmi pomohla „prehra“ zavinená slovenskými politikmi a ich hanebnou celonárodnou urážkou slovenčiny. Silu a odhodlanie nevzdať sa nám dodal aj statočný boj hladovkárov spolu s mnohými desaťtisícovými zhromaždeniami na podporu slovenčiny ako „štátneho jazyka SR – bez výnimky“. To všetko vytvorilo obrovskú energiu, ktorú sme využili na doriešenie podstaty tzv. slovenskej otázky, ktorou bolo obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti a suverenity.

• **Iniciatívu Za zvrchované Slovensko podpísal široký okruh osobností. Mnohí sa však postupom času dostali aj na opačnú stranu barikády. Niektorí vytrvali, niektorí zlyhali, či dokonca zradili. Podľa akého kľúča ste vyberali osobnosti a dostali ich na jednu platformu?**

Aj keď sme signatárov vyberali starostlivo a zodpovedne, v mnohom sme boli naivní. Naivní v predpoklade, že tak ako my aj všetci ostatní nadradujú slovenské národnostné záujmy nad svoje osobné ambície. Preto už v deň vzniku našej iniciatívy – večer 11. septembra 1991 – došlo k vážnym, akcieschopnosť tejto iniciatívy takmer likvidujúcim konfliktom, ktoré sme však úspešne zvládli. To bol náš „prvý krst ohňom“. Pred slovenský národ a pred tvár dejín sme však vystúpili ako názorovo jednoliata skupina s jasným a so zrozumiteľným programom, ktorý si osvojila nielen rozhodujúca časť slovenskej verejnosti, ale aj najvýznamnejšie politické subjekty, budúci víťazi najdôležitejších novodobých volieb v slovenských dejinách, volieb v roku 1992.

Signatári iniciatívy Za zvrchované Slovensko na stretnutí s novinármi.

Kto a prečo zlyhal? To je otázka na tých, ktorí morálne neuniesli zodpovednosť, ku ktorej sa prihlásili. Napríklad z HZDS sme pozvali predsedu Vladimíra Mečiara a podpredsedov Michala Kováča i Milana Kňazka. Kňazko si však bez konzultácie s nami priviedol na stretnutie predstaviteľov národných síl aj J. Budaja, I. Gazdika, J. Mihalíka a A. Mrázeka. Bol to zjavný podraz, ale nebol čas riešiť takéto „fauly“, ktoré sa nám vzápätí, najmä konaním J. Budaja „na vlastnú päsť“, vypomstili.

Ďalším ohrozením našej iniciatívy bolo kategorické stanovisko Romana Kaliského, ktorý, našťastie, až po podpísaní Výzvy a odchode väčšiny signatárov, doslova povedal: „Keď som tu videl Budaja a Mečiara, mal som sa otočiť na opačnú a buchnúť dverami!“ Vzhľadom na vážnosť, naliehavosť a neodkladnú potrebu oslovit národ a ukázať mu vzor jednoty národných síl som vtedy povedal: „Ani my všetci dohromady nemáme

politikom. Uvediem niektoré príklady. Vladimír Mečiar nás v diskusií dlho presviedčal, že federáciu treba zmeniť, rekonštruovať, urobiť rovnoprávnou atď. My sme argumentovali našou historickou pamätou. Nedodržaním Pittsburskej dohody, vojenským zásahom proti autonómii Slovenskej krajiny, nedodržaním Košického vládneho programu a vnútením tzv. troch pražských dohôd Slovákom, nenaplnením zákona o čs. federácii... Mečiar napokon týmto argumentom aj atmosféru na KORENOCH podľahol a ako sedemnásty výzvu Za zvrchované Slovensko podpísal. Myslím si, že môžeme byť oprávnené hrdí, že toto jeho „obrátenie zo Šavla na Pavla“ sa odohralo zásluhou KORENOV.

O našej vysokej spoločenskej autorite svedčí už samotný fakt, že KORENE boli akceptované nielen mienkotvornými osobnosťami a predstaviteľmi iných občianskych združení a národných inštitúcií, ale aj vedúcimi predstaviteľmi naj-

Za priebojnosťou KORENOV vždy stál najmä V. HORNÁČEK.

takú podporu občanov, akú má Mečiar. Máme iba dve možnosti: buď ho získame na našu stranu, alebo ho postavíme proti nám!“

Ďalšiu výhradu, ohrozujúcu jednotu, mal predseda SNS Jozef Prokeš, ktorý mi povedal: „Nebudem robiť podložku na koňa Mečiarovi pre jeho nástup k moci!“ a našu výzvu v ten večer ani nepodpísal. Na druhý deň však prišiel, zrejme si uvedomil, že profitovať z iniciatívy bude iba HZDS, a podpísal. Výhrady voči Mečiarovi mal aj predseda MS J. Markuš. Sice oprávnené, ale v tom čase nevhodné a nežiaduce. Napokon, na prospech iniciatívy aj národa prevládol zdravý rozum a realistický pohľad na našu aj celoslovenskú situáciu.

• **Ako sa k tejto iniciatíve stali konkrétni politickí aktéri? Iniciaatíva predsa vyšla z nadstraníckych združení a politické strany si ju osvojili. Aký vplyv mali vtedy KORENE na politikov a politiku?**

Lavírovanie a taktizovanie nám bolo na KORENOCH cudzie, nie však

významnejších, národne orientovaných politických subjektov. Nie my sme prišli na SNS či HZDS, ale oni prišli k nám a prijali náš program. Mnohí, V. Mórica, M. Andel, J. Prokeš, ale aj V. Mečiar či I. Gašparovič a ďalší, sa stali členmi našich združení. Ako jeden z dôkazov vplyvu KORENOV na vtedajší vývoj uvádzam vyjadrenia prof. Ivana Lалуha, člena vedenia HZDS a predsedu Zahraničného výboru SNR, ktorý vo svojej knihe Cesta k slovenskej štátnosti v rokoch 1990 – 1992 píše: „Od samotných začiatkov prvej väčšej protestnej manifestácie 30. marca 1990... (kauza „pomlčková“ vojna) boli prónárodné iniciatívy z aspektu emancipačného procesu o niečo pred nami,“ a „K iniciatíve (ZZS) sa prihlásilo... aj HZDS a urobilo z nej prioritu vo svojej agende.“

• **Spoločnosť bola vtedy rovnako ako dnes rozdelená. Ako na túto iniciatívu reagovali federalistické či čechoslovakistické kruhy? Aký priestor dostala táto iniciatíva médiách?**

Akademický maliar Viliam HORNÁČEK.

Na jeseň 1991 sa vyhranili dve hlavné zoskupenia: za zvrchovanosť a za spoločný štát. A priestor v médiách? Bojovali sme proti presile tzv. federalistov, čechoslovakistov, kozmopolitov... Signatár iniciatívy a zároveň redaktor populárnej relácie SRo Populudnie s rozhlasom Bohuš Piatko to vyjadril slovami: „Na poradách vedenia SRo na mňa pre KORENE vyvíjajú sústavný tlak. Na jedného Hornáčka musím dať aspoň štyroch Fedorov Gálov!“

• **Pripomínate si dvadsať piate výročie Iniciatívy ZZS. Ako pri spätnom pohľade hodnotíte náš vývoj za toto obdobie? Čo z predstáv signatárov sa naplnilo a čo ostalo nenaplnené?**

Situáciu v našom štáte sme podrobili kritickému analýze na konferencii v roku 2013. Texty a záverečné uznesenia si možno prečítať na našej stránke www.korene.org. Nesporne pozitívny je však fakt, že z takmer neznámeho národa sa zo Slovákov stal rovnoprávny subjekt medzinárodného práva a súčasný slovenský štát je oficiálne uznaný všetkými štátmi sveta a je členom všetkých významných organizácií a inštitúcií.

Nenaplneným ostalo mnohé. Napríklad ekonomická suverenity, potravinová, zdravotná, sociálna bezpečnosť, schopnosť úspešne brániť naše záujmy pred tlakom silnejších subjektov. Najbolestivejšia a aj najnebezpečnejšia je však skutočnosť, že veľká časť mladej slovenskej generácie opakuje stereotypy z našej neslobodnej minulosti a tak ako ich dedovia hľadajú naplnenie zmyslu svojho života v cudzine. Najmä najmandanejšia a najambicióznejšia mladá slovenská inteligencia odchádza, namiesto aby si vybojovala a vytvorila doma ľudský dôstojný život. Máme na to všetky predpoklady!

• **Aký je odkaz Iniciatívy ZZS pre dnešok? V čom vidíte najzásadnejšie problémy našej súčasnosti?**

Poučiť sa treba najmä z vlastných skúseností a konečne zmúdiť. Ako dokazuje naša činnosť – aj z prehier je možné a treba sa poučiť, aby sa neopakovali. Národ našej početnosti, žijúci na križovatke kultúr a bojisku nielen európskych záujmov, musí byť životaschopnejší, aktívnejší, ale aj múdrejší, svornejší a vytrvalejší ako tí od nás mocnejší.

Čaká nás rozhodujúca, doslova osudová úloha! Je úlohou pre súčasnú aj budúcu generáciu Slovákov – spoločne, všetkými silami, schopnosťami a prostriedkami vytvoriť „konečne už vlastnú koncepciu nášho národnostného života“ ako systém a jeho prostredníctvom cielavedome dotvárať jednotný, pevne vnútorne integrovaný organizmus slovenského národa, v ktorom budú všetky jeho súčasťi spolupracovať na spoločný prospech. Organizmus, v ktorom bude biť a obetavo pracovať „slovenské srdce“ a tiež „hlava“ a v nej efektívne myslíaci a celým organizmom rešpektovaný „mozog“. To je naša hlavná strategická celonárodná úloha do budúcnosti a pre budúcnosť. Že sa to za súčasného stavu nedá uskutočniť? To isté nám tvrdili aj vtedy, keď sme sa iniciatívou Za zvrchované Slovensko odhodlali zjednotiť národné sily pred voľbami 1992, a dokonca v nich aj zvíťaziť. A – stalo sa! Čo dnes bráni mladej generácii v takomto konaní pokračovať?!

Spomienky na Dni slovenskej kultúry v chorvátskej Rijeke Pri slovenskom mori slovenskejšie

Text a foto: Igor VÁLEK

Na prístavnom móle v prístave Rijeka znie slovenská pieseň a po doznení tónov do morských vln padá venček. Jadran, ktorému sa v letných mesiacoch hovorí aj „slovenské more“, sa stáva ešte slovenskejšim. Je koniec augusta 2016... Skôr ako sa pozrieme na – nielen vzhľadom na teploty tohtoročného vrcholiaceho chorvátskeho leta – načrtnutú horúcu súčasnosť, nazrieme pozornejšie do iného mora. Do mora času a do jeho vúd zrkadliacich osudy slovenského „živlu“ v tejto časti európskeho kontinentu.

Archívne výskumy prinášajú doklady o prítomnosti prvých Slovákov na tomto území na začiatku 18. storočia, väčšie skupiny prichádzali neskôr, zhruba pred sto až sto päťdesiatimi rokmi. Po vyhnaní Turkov sa v rámci migračného procesu v habsburskej monarchii sťahovalo obyvateľstvo z prafundných severných častí Uhorska na juh. Teda i do chorvátskej Slavónie a Srijemu, krajov bohatých na lesy a úrodnú pôdu. Mimochodom, pohyb sa netýkal len Slovákov, v rôznych časových úsekoch sa sem sťahovali Česi, Nemci, Maďari, Poliaci a Ukrajinci... Slováci si prenajímali pôdu a postupne ju získavali. Za ťažkých podmienok si novousadlíci úrodnú pôdu doslova vydobyvali – močiare a lesy premahali tvrdou a statočnou prácou. V zime kľúčovali lesy, od jari do jesene pracovali na panských majetkoch, stavali prvé obydliá a postupne sa „ich“ osady zväčšovali. V priebehu desaťročí sa Slováci koncentrovanejšie usadili v oblastiach a obciach okolo Záhrebu – ďalej v Pakraci, Požežoch, Orachoviciach (Orahovice), Našičiach, Đakove (Đakov), Osijeku, Iloku a Rijeke. Dlho nemali školy so slovenským vyučovacím jazykom, chýbali učitelia. Zväčša až v tridsiatych rokoch 20. storočia v miestnych školách zakladali slovenské oddelenia. Spolkový a kultúrny život Slovákov sa tiež formoval pomaly. Najmä pre nedostatok slovenskej inteligencie, tá najviac chýbala v sociálnej štruktúre prisťahovalcov. V roku 1921 v Osijeku založili Československý zväz v Kráľovstve SCHS, ktorý vzal pod krídla školy, zakladal knižnice a čítárne. Iločki Slováci širili kultúru a osvetu prostredníctvom Spolku československých akademikov Ľudovíta Štúra (1925) a Slovenského čítacieho spolku (1928), spojením ktorých vznikol Slovenský kultúrny osvetový spolok Ľudovíta Štúra. Vo väčších mestách vznikali Československé besedy. Ústredný spolok Čechov a Slovákov v Chorvátsku so sídlom v Daruvere vyvíjal činnosť od roku 1944. V povojnovom období sa intenzívnejšie aktivizovali tanečné, spevácke a hudobné skupiny, ktoré sa neskôr začali zúčastňovať na festivaloch aj na Slovensku. Zákonitá a prosperujúca bola, že postupne Slováci z Chorvátska nadväzovali kontakty s obcami na Slovensku, z ktorých pochádzali ich predkovia.

■ DYCH SÚČASNOSTI

Nová kapitola života sa datuje vznikom samostatnej Chorvátskej republiky v roku 1991. Slováci sú v obnovennej ústave definovaní ako právoplatná národnostná menšina so všetkými právami a povinnosťami. V roku 1992 založili Maticu slovenskú v Chorvátskej republike. Od roku 1998 s aktualizovaným zmeneným názvom – Zväz Slovákov (so sídlom v Našičiach), zastrešuje tucet miestnych odborov Matice slovenskej. Aktívnu činnosť vyvíja v troch sekciami: pre školstvo a otázky národnosti, pre kultúru, divadlo a šport a pre históriu a informatiku. Tlačovým orgánom zväzu je obľúbený kultúrno-spoločenský mesačník Prameň. Treba však povedať aj „veci“ nepríjemné, nezatvárať pred nimi oči. V oblastiach, kde Slováci predstavujú nižšie percento obyvateľstva, podliehajú rýchlejšie asimilácii. V takýchto mestách v súčasnosti neraz svedčia o ich slovenskom pôvode často len priezviská v matrikách.

V Chorvátskej republike sa podľa posledného sčítania ľudu prihlásilo k slovenskej národnosti okolo šesťtisíc obyvateľov. Aj keď neoficiálne pramene a bádatelia hovoria, že ich je okolo jedenásťtisíc, najmä členovia mladších generácií sa hlásia k chorvátskej národnosti. Skrátka, slovenská menšina sa aj v Chorvátsku stále viac stráca.

Na fiumskom móle zneli kedysi hlasy slovenských vystáhalcov – dnes spev.

Vraj každých desať rokov ubudne tisíc Slovákov. Skúste si len tak „bajočko“ vypočítať, kedy takýmto tempom „zanikne“ Slovač v krajine na brehu Jadranu? Hoci tu má korene už viac ako štvrtstoročie...

A ešte jedna poznámka k tejto stati, pretože poznanie umožňuje hľadať riešenia. Najucelenejšiu prácu o Slovákoch v Chorvátsku predstavuje priekopnícke dielo farára Víta Ušáka z roku 1978. Dôstojne ho dopĺňa a aktualizuje kniha Slováci v Chorvátsku z matičného vydavateľského domu v Martine. Historička a vysokoškolská pedagógka doc. PhDr. Kvetoslava Kučerová, CSc. (okrem iného v krajine dlhší čas pôsobila s manželom veľvyslancom, historikom a diplomatom prof. Matúšom Kučerom), v ňom problematiku spracovala doteraz najucelenejšie. Kým predchádzajúce skúmania sa opierali zväčša o spomienky, rodinnú a ľudovú tradíciu, Kučerová počas sústredného bádania postupovala najmä metódou kritického historického bádania. Vieme, že sa opierala o pramene úradného charakteru, mnohé súpisy obyvateľstva, daňové zápisy, majetkové výkazy, štátne i cirkevné matriky. Významnou súčasťou monografie a východiskom pre ďalšie štúdium problematiky sú poznámkový aparát, odkazy na literárne pramene a bohatý register mien a geografických názvov. Autorka diela završuje reflexiou súčasného postavenia slovenskej menšiny v tomto prostredí, jej kultúrnych, spoločenských a vzdelávacích aktivít najmä po vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Jeho prínos je v tom, že vyšlo aj v chorvátskom jazyku. Sme presvedčení, že kto bude v jej diele pokračovať, nemôže zabudnúť ani na Dni slovenskej kultúry 2016.

■ VENIEC V MORI

Tohtoročnému augustu plynuli posledné desiatky hodín a v centre prístavného mesta Rijeka, srdca Primorskej župy, bolo živo. Námestie a priľahlé korzo však prekvapujúco viac ako Chorvátsko pripomínali akési zmenšené Slovensko. Kde ste sa pozreli, veselí človek v trolejskej podobe kroja spod Tatier, viala matičná zástava, vznášali sa vône tradičnej sloven-

skej kuchyne – kde bolo počuť rozhovor, znela slovenčina. Až pri pozornejšom počúvaní rozoznať, že sa harmonicky mieša jej archaická podoba so súčasťou. Nečudo, veď tu družne debatovali, ľudové piesne spievali a vrteli sa v tanci potomkovia Slovákov žijúci – a či už narodení – na chorvátskej zemi so Slovákami, čo za nimi prišli z vlasti.

Presnejšie – opäť prišli, veď hovoríme o šesťdesiatom ročníku, aby utkali ďalšiu časť pestrofarebného koberca zvaného Dni slovenskej kultúry.

Tie sa konajú pri príležitosti Dňa Ústavy Slovenskej republiky a predstavujú zákonitú prepojenie starého i nového domova, minulosti aj súčasnosti. Opäť sa stretli stovky Slovákov z rôznych krajov Chorvátska, z Dolnej zeme a zo Slovenska. Podujatie pravidelne organizuje miestna Matica slovenská v spolupráci so zástupcami slovenskej národnostnej menšiny.

„Sem sa Slováci sťahovali v troch veľkých vlnách, ale najaktívnejší prišli v druhej polovici 20. storočia,“ povedala nám dlhoročná predsedníčka a aktuálne podpredsedníčka MS (aktívne tu ctia akýsi rotačný mechanizmus najvyšších spolkových funkcií) v Rijeke Miroslava Gržiničová a pokračovala: „Reprezentujú ich Slovenky, ktoré sa tu vydali v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch a vďaka nim sme si aj založili Maticu slovenskú v Rijeke, ktorá tu pôsobí už dvadsaťdva rokov.“ Kultúrne slávnosti otvorila v nedeľu 28. augusta vernisáž výstavy Slovensko a Turčianska galéria Martin. Spolupráca MS a Slovákov v Chorvátsku je podľa riaditeľa galérie Ľubomíra Kraľovského dlhoročná a užitočná pre obe strany.

„Je dobré, aby tie slovenské komunity, ktoré si udržiavajú tradície, sa stretávali, aby dávali o sebe vedieť tomu národu, kde žijú, aby ukázali, že slovenský národ je tu dlhodobo, má svoju tradíciu a kultúru a patrí do európskeho kultúrneho dedičstva.“

■ VLNY VYSTÁHOVALCOV

Môžeme len dodať, že je dobré, keď sa národy stretávajú a zblížujú práve cez kultúru. Spomínate si na veniec zo začiatku nášho rozprávania? Tu je vysvetlenie. Počas dvojdných slávností nezabudli ani na veniec, ktorého púť po mori má pripomenúť osud slovenských vystáhalcov. Z prístavu v Rijeke totiž odchádzali tisíce Slovákov z Uhorska za prácou do zámoria a mnohí z nich sa už nikdy nevrátili.

Symbolický veniec v morských vlnách.

„Povinnosť, že budeme dávať tento veniec do mora, sme si dali pred piatimi rokmi. Dnes je to už tradícia, pri ktorej si na nich spomíname a dúfame, že aj na nás, veľké Slovenky si niekto spomenie,“ s charakteristickým príjemným zmyslom pre humor dodala M. Gržiničová. Spolu s ňou poslal veniec na more predseda MS Marián Tkáč, ktorý nám povedal: „Keď som mal príležitosť prvý raz navštíviť Našice, akési hlavné mesto Slovákov v Chorvátsku, uvedomil som si, že Slováci pri svojej ‚rozpínavosti‘ na cestách za chlebom zašli aj do Slavónie. Tu bola práca i priaznivci Slovácka, ako napríklad biskup Jozef (Josif) Štromayer, ktorého krstné meno sa ocitlo aj v pomenovaní jednej slovenskej osady – Josifovac. Slováci tu žili, prežívali a ostali Slovákami. Do Rijeke zvykli chodiť v časoch, keď sa volala Fiume, tu nasadali na lode odchádzali ‚rozpínať sa‘ za chlebom až na druhú stranu Atlantiku... Na tom, že v Rijeke je veľký prístav, má svoju zásluhu aj uhorský minister dopravy Gabriel Baroš, rodák z Pružiny. Aj pri ňom sa potvrdzuje, že v uhorských časoch mali sme inteligenciu so slovenskou krvou, len vlastný jazyk jej upierali. Ale napriek tomu Slovensku pomáhal. Minister Baroš sa pričínal aj o výstavbu považskej železnice a pochovaný je u nás v Klobošiciach. Veruže sa obávam, že pri jeho hrobe budú len maďarské trikolóry, lebo my sme ešte ‚nestrávil‘ vlastné dejiny a z tisícov, ba desať tisícov našich osobností pripomíname si len ‚špičku ľadovca‘. Nie tak Maďari... Mali by sme sa učiť o našich južných susedov uctievať si významné osobnosti – oni uznávajú aj našich rodákov, nám by možno stačilo, keby sme rovnako uznávali len našich rodákov. My si nemusíme nikoho ‚osvojovať‘, máme dostatok svojich. Len ich akosi ťažko poznávame a uznávame. Pravdaže, časy sa aj keď pomaly menia v náš prospech. Možno už v rámci budúcoročných dní kultúry v Rijeke položíme veniec nielen k pamätnej tabuli Vajanského vo Volosku, ale aj k pamätnej tabuli Baroša.“

■ VAJANSKÉHO PUNKT

To už predznamenal ďalší program, ktorého súčasťou bolo polozenie venca S. H. Vajanskému, reprezentujúceho slovenských novinárov na stretnutí zástupcov vtedajšej tlače práve v neďalekom Volosku. Bol to zároveň ďalší „punkt“ v matičnom roku venovanom veľikánovi našich dejín. Slávnostné otvorenie dní slovenskej kultúry sa uskutočnilo podvečer v reštaurácii Morčič. Opäť bola reč o Vajanskom a večer vyvrcholil divadelným predstavením v našťudovaní ochotníkov zo Žabokriek v Turci. Bodkou v pondelok boli vystúpenia viacerých súborov a ochotníckych divadiel zo Slovenska, Detského folklórneho súboru Bystrinka a hudby Bystričan z Považskej Bystrice, speváckej skupiny Závadské ženy z Lietavskej Závadky s harmonikármi, Limbory z Prečína, Harčarki z Pozdišoviec, Jahodnej z Košíc. Bonusom bola prezentácia slovenských jedál a piva, ukážka výroby syrových korbáčikov a syr. Návštevníci obdivovali keramiky z Pozdišoviec a na pamiatku si odnášali suveníry a upomienkové artefakty výrobcov zo Slovenska. Chorvátsko bolo opäť raz slovenskejšie.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

V slovenskom jazyku máme zvláštny slovný druh – častice, ktoré sú akoby len „slovička“, čosi ako „časti“. V gramatike boli s nimi ťažkosti z pohľadu ich systémového zaradenia medzi ostatné slovné druhy. Najčastejšie sa dávali k príslovkám. Podľa Františka Mika, jedného z autorov kodifikačnej príručky – Morfológie slovenského jazyka (1966), „slová častica, časť sú veľmi všedné a ich význam je pritom nejaký zvláštny. Chceli sme byť nejaký presnejší, ale nepochodili sme“. Častice ako osobitný slovný druh sa v slovenskej gramatickej teórii i školskej praxi uvádzajú od päťdesiatych rokov 20. storočia.

Na čo slúžia častice

Častíc máme v slovenčine relatívne viac, no podstatne menej ako „pravých“ slovných druhov. Prítom patria k prvým zvukovým gestám, preto biblicky povedané boli ako „posledné“ „prvými“. Používatelia jazyka o nich veľa nevedia, aj keď ich spontánne používajú. Využívajú sa v ústnych prejavoch hovorového štýlu, najmä v dialógoch. V ústnom alebo expresívnom písomnom prejave oznamovacím, žiadacím a opytovacím vetám dodávajú emocionálne odtienky a charakter zvolacích viet. Vždy so zreteľom na situáciu alebo kontext, lebo pomocou častíc sa nadväzuje na kontext alebo na situáciu s vyjadrením rozličných významových odtienkov výrazov alebo výpovedí. Na pozadí mimojazykoveho kontextu a v kontakte s mimikou a gestom hovoriaceho môže tá istá častica nadobudnúť rozličné významy. Rozdiely medzi nimi, ale aj medzi viacerými významami každého z nich sú ťažko zistiteľné.

Pri niektorých častiach prevláda nadväzujúca funkcia, napr. a, ba, čiže, i, no, nuž, veď, ostatne; iné vyjadrujú viac postoj podávateľa k výpovedi alebo niektorej jej časti, napr. asi, až celkom, iba, isto, najmä, obzvlášť, práve, priam, samozrejme, takmer, tiež, vôbec. Preto sa niekedy tie prvé pokladali za spojky a tie druhé za príslovky, takže je ťažko určiť, či častica je povahy viacej spojkovvej a či príslovkovej.

Význam častíc sa modifikuje i pomocou intonácie, ktorá môže byť aj ukazovateľom ich významu, napr. predsa, raz, sotva, že, zvlášť. Dôrazné raz je častica vo význame naozaj, skutočne, napr.: Žena moja, ale je to len raz múdry doktor. (Kukučín) Častica raz bez dôrazu má význam konečne, napr.: Vtedy si nás prišla raz i vidieť. (Kukučín)

V súvislosti s prehreškami proti spisovnej slovenčine pri používaní častíc upozorňujeme na časté používanie častice len – vo funkcii uvádzajúcej pripájajúcej častice s významom veď, veru, či stojí na začiatku vety; vytyčovacíu hodnotiacou časticou vo význame skutočne, veru, naozaj podčiarkuje hovoriaci svoj súhlas s použitým výrazom. Častica ale sa používa niekedy v pozíciách, kde je vhodnejšia častica však, ktorá má funkciu pripájajúcu alebo pobádaciu. Napr. namiesto výpovede „nová situácia mu ale nevyhovuje“ je vhodnejšie použiť časticu však. Vytyčovacíu zdôrazňovacia častica tiež sa niekedy nesprávne používa na mieste častíc aj, i, s, ktorými sa významovo zhoduje. Najčastejšie pred podstatným menom – „tiež prezident prišiel“, „tiež opozícia nebola zastúpená“ namiesto „aj prezident prišiel“, „ani opozícia nebola zastúpená“.

Július LOMENČÍK,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie
FF UMB v Banskej Bystrici

KULTÚRA

Nenájde sa veľa ľudí na Slovensku, ktorí by spájali povestami opradený vrch Sitno s peklom. Sitnianski rytieri sú všeobecne známi, no tento malebný kút našej vlasti je opradený aj viacerými inými povestami. Jedna z málo známych hovorí o tom, že pod Sitnom je vchod do pekla. Preto aj volakedy čo poverčivejší ľudia vravievali – „chod' do Sitna“, keďže spomenúť v reči peklo prinášalo nešťastie a mohlo vyprovokovať jeho obyvateľov. Fenomén pekla ako miesta, kde sú trestaní pekelnými trestami hriešnici, sa ťahne naprieč tisícročiami a civilizáciami. Od starého Egypta cez Mezopotámiu, židovstvo, rané kresťanstvo, islam až po dnešok.

Sú rôzne tváre pekla

Ale práve na našej židovsko-kresťanskej európskej kultúre je na predstavách o „mieste zatratených“ doslova markantne vidieť, akým vývojom prešla. Vezmime si výtvarné umenie od raného stredoveku s prvými ilumináciami, na ktorých sú tak trochu neumelo namalované „pekelné tlamy“ požierajúce hriešnikov. Môžeme pokračovať cez 16. storočie s flámskymi maliarmi, ako boli Hieronymus Bosch či Pieter Bruegel, ktorých halucináčne maľby pekla fascinujú aj dnešných súčasníkov, nezabudnime na Posledný súd v Sixtínskej kaplnke od Michelangela a cez barokové a manieristické zobrazenia pekla sa dostaneme až k dnešným komiksom, napríklad k „Pekelnému chlapcovi“ (Hellboy).

Rovnako sa menil pohľad na samotnú podstatu pekla, pekelných trestov a zatratenia od čias cirkevných otcov, ako bol sv. Augustín, cez reformáciu až po súčasné kresťanské smery. Boli spory okolo očistca, rôzne pohľady na dočasnú či večnosť pekelných trestov, až napokon sa kedysi obávané peklo presunulo do slovnej zásoby ako bežné slovo označujúce širokú škálu emócií. Od niečo hrozného (pekelné utrpenie) cez vyjadrenie sily (pekelné rýchle auto) až po výraz evokujúci vysoký stupeň emocionality (pekelné dobré oslava).

Posuny vo vnímaní čertov a pekla možno badať aj v našej bežnej reči. Kým sa volakedy tieto slová nahrádzali z poverčivosti termínmi ako roháty a spomínané Sitno, dnes vám televízna obrazovka ponúkne s patričným vizuálom reklamu na „pekelné pálivú omáčku“. Ostatne, umelcov „pekelné plamene“ a obyvatelia týchto horúcich končín odjakživa fascinovali, a to nielen u spomínaných výtvarníkov. Dante Alighieri, John Milton, William Blake, Goethe, Bulgakov a ďalší spisovatelia, dramatici a básnici sa s touto témou popasovali tak tvorivo, že naša európska kultúra by bola bez ich diel s témou pekla a diabla jednoducho omnoho chudobnejšia. Bez Fausta či Božskej komédie by totiž nevznikol celý rad ďalších kvalitných diel, v ktorých jedna generácia tvorcov za druhou uvažovala nad hriechom a trestom za tento hriech.

V našich slovenských rozprávkach a povestiach na jednej strane vystupuje diabol ako démonická strašná sila trestajúca hriešnikov, dosť často z horných vládnych vrstiev, na strane druhej je čert často pomerne jednoduchý nadprirodzený tvor, ktorého aj napriek jeho veľkej moci prekabáti sedliak svojim sedliackym rozumom, chudobný študent či šikovná dievka. Skrátka, peklo a vývoj pohľadov naň idú spolu s našou európskou kultúrou po stáročia jej trvania. O to varovnejší je fakt, že dnes taký expandujúci, o šesťsto rokov mladší islam nijaký posun v pohľade na peklo nezaznamenal.

(mab)

Oslavy tisícročia zaujatia vlasti v Uhorsku mali pre národ Slovákov trpkú príchut' Hurávlastenectvo, zastrasovanie aj bezohľadné násilie

Ivan MRVA – Foto: archív autora

Po celý rok 1896 sa v Uhorsku oslavovalo. Pripomínalo sa tisícročie zaujatia vlasti. Pre Slovákov aj všetky nemaďarské národy mali oslavy pre šovinistický charakter trpkú príchut'.

V roku 1863 Slováci a spolu s nimi všetky slovanské národy slávil tisícročie príchodu byzantskej misie a prijatia kresťanstva. Po rakúsko-maďarskom vyrovnaní aj Maďari zatúžili pochváliť sa dlhovekým jubileom a na stránkach tlaču sa množili články, že azda v poslednom decénií 19. storočia uplynie tisíc rokov od príchodu ich predkov do Karpatskej kotliny. Tria odborníci upozorňovali, že presný dátum nie je možné určiť. Ani znalci histórie nevedeli, kedy naozaj z juhorských stepí preniklo za Karpaty sedem kočovních kmeňov, z nich len jediný sa volal Meder. Túto pestrú zmes kočovníkov dobové pramene nazývali Turci alebo Huni, až oveľa neskôr sa pre nich skonštruovalo pomenovanie starí Maďari. Pôvodne sa mali oslavy tisícročia konať v roku 1895, ale práce na jubilejnej výstave meškali, a tak ich ešte o rok posunuli.

■ HURÁVLASTENECTVO

V rámci celoštátnych príprav sa začalo prísne dbať na vonkajšie znaky uhorského vlastenectva. Minister vnútra Percel osobitým prípisom upozornil všetky obce na povinnosť označovať verejné budovy štátnou zástavou. V mnohých slovenských dedinách sa uhorské hurávlastenectvo príliš nepestovalo a naše dediny ani nemali krajinské zástavy. Preto spolu s pokynom ministra zaslali katalóg bratislavskej firmy Tauss a synovia s ponukou najrôznejších typov uhorských zástav. Väčšina slovenských obcí na ponuku pre istotu zareagovala kladne, ale objednali si len najmenšie, a teda najlacnejšie vlajky. Úrady Nitrianskej župy dostali niekoľko upozornení, že Slováci žijúci na jej území prejavujú nezáujem o štátom organizované a bohato dotované jubileum.

■ NA ZÁVIŠT SVETA

Do prípravy osláv vládna mašinéria zapojila aj všetky cirkvi. Prvú januárovú nedeľu v roku 1896 kňazi a rabíni museli odslužiť bohoslužby pod vyvesenou uhorskou zástavou a poučovať ľud o význame jubilejného roku. Ústredné oslavy sa konali v Budapešti. Mesto ich vďaka obrovským finančným dotáciám vzorne pripravilo. Dokonca sa mohlo pochváliť aj novým metrom, prvým na európskom kontinente. Hoci viaceré metropoly počtom obyvateľstva Budapešť niekoľkonásobne prevyšovali, o výstavbe metra bolo rozhodnuté najmä z prestížnych dôvodov. Uhorsko sa chcelo pred ostatným svetom ukázať ako rozvinutá a dynamicky napredujúca krajina. Vrcholom osláv bolo otvorenie celokrajinskej výstavy 2. mája 1896 na peštianskom predmestí. Otváral ju sám panovník František Jozef v sprievode predstaviteľov uhorskej vlády na čele s ministerským predsedom Deziderom Bánfim, ktorého pre drsné praktiky na jeho predchádzajúcom pôsobisku nazývali Dobocký paša. Ambíciou organizátorov bolo prinajmenšom vyrovnáť sa podobným svetovým podujatiam.

Výstava predstavila Uhorsko ako modernú a slobodomyselnú krajinu, ktorú založil a múdro spravoval maďarský kmeň. Jedna časť mala byť venovaná aj národnostiam, aby sa demonštrovalo ich spokojné a bezkonfliktné spolužitie s vládnucim maďarským národom, čo bola, samozrejme, fikcia. Projektovaná ulička národností ponúkala ukážky ľudového umenia a architektúry, z niektorých slovenských obcí sem boli prevezené celé domy.

■ POŽIČANÉ NASTÁLO...

Okrem mnohých zaujímavostí návštevníci výstavy si mohli pozrieť veľa umeleckých skvostov pozvláčajúcich do Pešti zo všetkých kútov kráľovstva. Zo Slovenska boli požičané viaceré cenné gotické oltáre, ktoré po skončení výstavy nevrátili na pôvodné miesto, ale natrvalo zostali v Budapešti. Dnes sú ozdobou Maďarskej národnej galérie.

Na výstave nechýbal ani povestný almužnový mešec kráľa Štefana s vyšíťým nápisom v cyrilike: „Budi Gospodi milost tvoja na nas nynja i v vieki. Bože uštedri ny i blagoslovi ny i prosviti liče svoje na ny i omiluj.“ Pri

umľali. V Liptovskom Mikuláši slovenská evanjelická cirkev neusporiadala miléniové bohoslužby, ako sa vyžadovalo. Mikulášski katolíci svätili slávnostnú omšu, na ktorú sa dostavilo aj vedenie stolice na čele s županom. Keď však počas kázne začal kritizovať štátnu politiku, pán veľkomožný so suitou demonštratívne opustili chrám a radšej odišli do synagógy, kde Židia hlasno slávil tisícročie.

■ SLOVÁCI NEPLESALI

Mestské predstavenstvo Bratislavy tiež vyzvalo občanov, aby ozdobili domy zástavami a portrétmi panovníka a v noci osvetlili okna. Nie všetci splnili tento pokyn, a tak v sobotných nočných hodinách šovinistická mládež porozbízila množstvo neosvietených okien. Výtržníkom za obeť padli aj ozdobné sklá na krátko predtým obnovenom kapucínskom kostole.

Slováci nad miléniovými komédiami neplesali, naopak viacerí na ne spomínali s trpkosťou. V Tisovci ozdobili uhorskou vlajkou miestne maďarské kasíno. V noci ju niekto strhol a hodil do potoka. V mestečku takmer zaviedli štátárium. Viacero slovenských zmýšľajúcich ľudí žandári uväznil a dokrvala zbili. Aj takto sa u nás slávil.

■ ARPÁD A VITÉZI

V júni ústredné oslavy pokračovali v Budapešti ďalšími podujatiami. Na spoločnom zasadaní Hornej i Dolnej snemovne v prítomnosti cisára Františka Jozefa bol prijatý osobitný zákon o pevných základoch tisícročnej vlasti, založenej mytickým Arpádom a jeho víťazmi. Už samotné slovo „víťaz“, vypožičané zo slovenského víťaz, v maďarskej reči označujúce rytiera, rovnako potvrdzovalo, že vznik Uhorska nebol záležitosťou výlučne Maďarov, ale podieľali sa na ňom aj iné národy, najmä Slováci.

■ OBELISK NA DEVÍNE

Uhorská vláda v spolupráci s Nitrianskou župou rozhodla, že na Zobore sa postaví veľkolepý pamätník tisícročia zaujatia vlasti. Na konci augusta sa konalo odhalenie dvadsaťmetrového obelisku za účasti ministra financií Ladislava Lukáča. Župná vrchnosť pozvala zástupcov všetkých obcí, no odporučila, aby prišli v uhorskom odevu, teda navlečení do peknej atily s dolománom prehodeným cez krk. Vlastenecká Nitrianska župa spotrebovala na oslavy dvestotíc korún a už jej nezostali prostriedky na podporu obcí, kde pre neúrodu hrozil hlad.

Podobným obeliskom vrchnosť označovala aj hrad Devín, ďalšie pamätné miesto Slovákov. Na vrchole devínskeho stĺpa sa skvela socha legendárneho Arpáda. Trojtonový produkt maďarskej mytológie – vták Turul, okrášľil kopec nad Tatabáňou, kde podľa kronikárskeho rozprávka Anonymy z 13. storočia nomádske kmene údajne porazili Svätoplukovo vojsko.

■ STRAŠNÝ ZLOČIN

Zoborský pamätník klal nitrianskym Slovákom oči. V roku 1904 ho niekto poškodil. O strašnom zločine písali všetky noviny. Peštiansky sprá-

Programový plagát osláv.

pohľade na túto starodávnu pamiatku muselo byť každému jasné, že Maďari neboli výlučnými zakladateľmi štátu, ako sa to pokúšali aj prostredníctvom historickej expozície nahovoriť.

■ KRITIKA FALZIFIKÁCIÍ

Viedenski študenti sa v otvorenom liste vysmiali falošným ideám podujatia. Rovnako kriticky sa vyjadrovala rakúska, česká i francúzska tlač. Výbor nemaďarských národov – Slovákov, Srbov a Rumunov – v spoločnom vyhlásení odmietol šovinistický charakter osláv. Štátna mašinéria sa však zo všetkých síl usilovala demonštrovať národnú jednotu a všeobecné nadšenie. V sobotu 8. a v nedeľu 9. mája sa povinne slávil v celej krajine. Konali sa predpísané školské slávnosti so spevom, s tancom a s maďarským recitovaním, sadili sa jubilejné stromy. V chrámoch sa konali jubilejné bohoslužby s povinnou maďarskou kázňou, a to aj v dedinkách, kde ešte živého Maďara dosiaľ nevideli.

Tuhí vlastenci – „hazafici“ – si na pokyn vrchnosti na domy vyvesovali krajinské zástavy, okná slávnostne ozdobili a v sobotnú noc aj osvetlili. V slovenských mestečkách tak robili poväčšine len štátni úradníci a Židia, Slovákom sa sláviť veľmi nechcelo. A tak v obci Lubina neďaleko Nového Mesta nad Váhom richtár pohrozil každému pokutou päť zlatých, kto zanedbá vlasteneckú povinnosť a neosvetlí okna. V Starej Turej notár usporiadal slávnostný sprievod, ale nahnevalo ho, keď zástup volal na slávu Slovákom. V Martine vyšli občania do ulíc a spontánne začali spievať „Hej, Slováci!“, na čo podžupan Benický zavolať žandárov, aby ich

Jeden z miléniových monumentov.

vodaj (Budapešti Hírlap) dokonca žiadal páchatelov naraziť na kôl. Za vinníkov označili nitrianskych panslávov. Ak by prípad zverili miestnym žandárom, iste by z niekoho vytĺkli priznanie. Našťastie prečin prišla vyšetřovať peštianska kriminálka. Detektívi rutinne vypočuli niekoľko osôb, a keď na žiadne stopy neprišli, pobrali sa preč. V Pešti ich čakalo dosť vážnejšej práce.

Koronovaním jubilejných osláv malo byť pomaďarčenie zemepisných názvov. Ako vždy Nitrianska župa šla príkladom a dala vytlačiť elaborát s názvom Podžupanov plán pomaďarčenia miestnych názvov cudzieho znenia. Podľa tohto plánu sa Gbely mali nazývať Koháry, Holíč Terézújvár, Chrabrany mali byť Bakša, Senica chceli premenovať na Rét Almás, Handlovú na Huňad, Cigel na Arpádfalvu.

Redaktor Národných novín Ambro Pietor reagoval na tento nezmysel článkom Progresívna paralýza, za čo dostal šesť mesiacov žalára a tisícvesto korún pokuty...

■ DESIATKY MŔTVYCH

Skutočným vyvrcholením jubilejného roka boli snemové voľby. Niesli sa v znamení násilnosti voči voličom aj kandidátom opozičnej Ľudovej strany, za ktorú kandidovali aj viaceré slovenské osobnosti. Slovenská národná strana zotrvala vo volebnej pasivite, no svojim sympatizantom odporučila dať hlasy kandidátom Ľudovej strany.

Voľby vošli do histórie pod označením druhý tatársky plen a vyžiadali si vyše pol stovky životov. Na Slovensko vláda nakomandovala asi dvadsaťtisíc vojakov. Volebné komisie, zložené zväčša z predstaviteľov vládnucej liberálnej kliky, pod rôznymi zámienkami „odhodili“ vyše desiatich slovenských hlasov, ba znemožnili hlasovanie celým obciam.

V Dlhom Poli, kde sa všetci voliči chystali dať hlasy kandidátovi Ľudovej strany, vyhlásili karanténu a dedinu na niekoľko dní zablokovalo vojsko, aj keď o nijakej chorobe nebolo ani slychu. Podobné „sanitárne kordóny“ porobili v Turci a inde. V Bánovciach liberáli podpáli mestečko, len aby prekazili voľbu ľudáka. V Polhore pri Brezne žandári zastreli štyroch prívržencov slovenského kandidáta Jozefa Buriana a viacerých ťažko zranili. Pri takomto terore väčšina slovenských kandidátov neuspela. Iba katolícky kňaz Jozef Juriš v Prievidzi a Jozef Kubina v okrese Moravský Svätý Ján sa dostali s ľudovým programom do uhorského snemu. Na rozdiel od rôznych oslavných podujatí v predchádzajúcich mesiacoch jesenné voľby v roku 1896 ukázali skutočnú tvár Uhorska.

Divadelné súbory súperili o diváka na 94. ročníku Scénickej žatvy 2016

Ochotníci obsadili turčiansky Martin

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív

Ochotnícke divadlo je v rámci Slovenska doslova európsky fenomén. Pôvodné kresťanské pašiové hry, prvky obradného folklóru a prirodzený hudobný, slovný a pohybový talent, ktorý podchytili štúrovci, vyrástol aj napriek odnárodňovacej politike Uhorska do bohato rozvetveného stromu divadelných súborov. Nenadarmo sa hrdíme najstaršou (!) súťažou neprofesionálnych divadiel v Európe.

Encyklopedická definícia hovorí, že Scénická žatva je prehliadka, ktorá je vyústením práce približne stovky divadelných súborov a jednotlivcov, ktorí sa zúčastňujú na postupových okresných, krajských a celoslovenských prehliadkach. Tieto postupové prehliadky zahŕňajú nasledovné oblasti divadla: amatérske divadlo dospelých, divadlo dospelých hrajúcich pre deti, divadlo mladých, divadlo poézie, detská dramatická tvorivosť, umelecký prednes poézie a prózy.

■ ZROD PREHLIADKY

Za jej vznik môžeme považovať iniciatívu tajomníka Matice slovenskej Dr. Štefana Krčméryho, ktorý založil Ústredie slovenských ochotníckych divadiel (ÚSOD). Už v roku 1923 zorganizovalo Ústredie prvé celoslovenské divadelné preteky v Martine. Posledné preteky, ktoré nadväzovali ešte na tradíciu ÚSOD-u, sa konali v júni v roku 1950 už nie v Martine, ale v Banskej Bystrici. V päťdesiatych rokoch sa na základe rozhodnutia štátnej osvetovej starostlivosti i Matice slovenskej zrušil Čestný veniec víťazov, ako aj všetky kategórie, a zaviedla sa len inštitúcia absolútneho víťaza. V roku 1951 bola vyhlásená súťaž ľudovej

Tvorivý čin roka – bratislavský súbor Uložiť ako.

umeleckej tvorivosti a manifestačná prehliadka, ktorá sa uskutočnila v Trenčíne, do ktorej sa kuriózne zaradili iba tri divadelné súbory. Otvorene sa hlásalo, že vhodným riešením by bol návrat k systému ÚSOD-u. V roku 1953 štátne orgány rozhodli, že sa divadelné hry už nebudú pridelo-vať, ale ochotníci si budú môcť vybrať z dvesto povolených. Matica slovenská zorganizovala prvý ročník Martinského divadelného festivalu v roku 1967. V roku 1970 sa činoherci zlúčili s Martinským bábkarským festivalom

a spoločné podujatie dostalo názov Scénická žatva, ktorú až do roku 1976 organizovala Matica slovenská.

Vznik a prvé ročníky Scénickej žatvy sa prijímali s veľkým nadšením, vzrástla kvalita inscenácií a vznikla zdravá súťaživosť, k čomu prispievali aj kvalitné rozborové inscenácií a odborné poroty, ktoré spevňovali kritériá divadelnej tvorby, a tým rástol aj záujem obecnstva. Ministerstvo kultúry poverilo v roku 1976 organizovaním Scénickej žatvy Osvetový ústav (dnes Národné osvetové cent-

Divadlo v Martine.

rum – NOC) a v tomto roku po prvý raz udelilo Cenu za tvorivý čin roka.

■ DIVADELNÉ DIELENE

Od roku 2004 sa Scénická žatva koná vždy posledný augustový týždeň a jej domovskou scénou je Slovenské komorné divadlo v Martine. V rámci európskej siete festivalov amatérskeho divadla AITA/IATA má festival veľký kredit a je zaradovaný medzi štyri najkvalitnejšie festivaly amatérskeho divadla v Európe, čo sa týka organizácie podujatia, ale najmä kvality prezentovaných inscenácií. Scénická žatva od roku 2004 neprebíha s podtitulom „festival festivalov“, pretože do jej programu neboli zaradovaní (na základe kvality inscenácií) víťazi alebo zástupcovia zo všetkých celoslovenských festivalov, organizovaných a vyhlásovaných NOC a tematických festivalov organizovaných a vyhlásovaných iným organizátorom. Práve v tomto roku sa v rámci pracovného programu festivalu obnovili školenia amatérskych divadelných tvorcov – tvorivé divadelné dielne – zamerané na rôzne oblasti tvorby, produkcie a manažmentu amatérskeho divadla. V roku 2004 išlo o presunutie letnej školy divadla, ktorá sa v minulosti realizovala ako samostatná aktivita

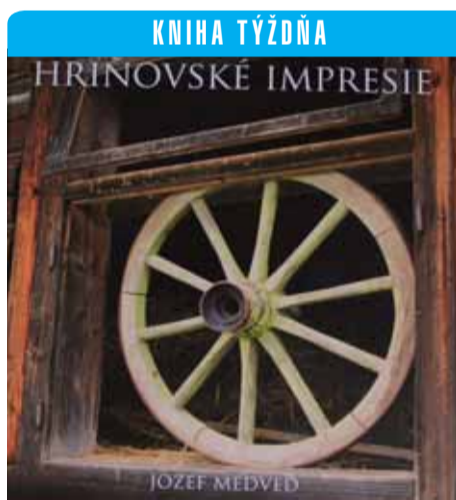
NOC. Presunom termínu Scénickej žatvy z októbra na august sa otvorila možnosť uskutočniť letnú školu divadla priamo na Scénickej žatve, čo sa v súčasnosti javí ako šťastné riešenie tak pre samotný festival, ako aj pre široké spektrum amatérskych divadelných tvorcov.

■ ULOŽIŤ AKO

Od piatka do pondelka, konkrétne od 26. do 30. augusta, hostil Martin osemnásť najambicióznejších amatérskych divadelných súborov z celého Slovenska. A nielen to! Každý deň v rámci bohatého programu prebiehali divadelné dielne EduArt, happeningy, koncerty a diskusné fóra. V Slovenskom komornom divadle, v Národnom dome, na Mestskej scéne, Divadelnom námestí či v DO Strojár si našli diváci všetkých vekových kategórií a umeleckých preferencií to svoje. Jedinú cenu, ktorá sa na Scénickej žatve už niekoľko rokov udeľuje – Tvorivý čin roka, získal napokon bratislavský súbor Uložiť ako za predstavenie Pojednávanie vo veci Genesis. K samotnej hre porotca Lukáša Bruttovský (FEDIM) uviedol: „Z hľadiska štruktúry by sa predstavenie dalo nazvať skôr performanciou ako inscenáciou. Sme svedkami štyroch súdov, štyroch pokusov o rekonštrukciu biblických, kriminálnych prípadov... Toto však nie je o biblických príbehoch, ale o kolobehu viny, ktorú sa každý môže pokúsiť delegovať na niekoho iného a zároveň sa jej nikdy nemôže celkom zbaviť.“ Na budúci rok nás teda čaká jubilejný 95. ročník Scénickej žatvy. Veríme, že bude podobne iskrivý ako tento, a zároveň dúfame, že si ho konečne viac všimnú médiá vrátane verejnoprávnych.

Ten život ľudský – úsmev maličký...

Jozef Medveď: Hriňovské impresie, vydal Jozef Medveď, 2015

Jozef Medveď, rodák z Brezna, dnes žijúci v Gbelciach (okr. Nové Zámky), je usilovný a plodný autor. Neprejde rok, aby nevydal aspoň jednu básnickú zbierku, v roku 2015 to boli dokonca tri. Vo svojej najnovšej zbierke Hriňovské impresie sa opäť vracia do svojho rodiska k svojim najvzdialenejším predkom.

Plný pokory, rešpektu, nádeje i pochybností, či dokáže nadviazať spojenie s vlastnými koreňmi, zobúdzda svoje zmysly a je vďačný za každé pochopenie pre svoj návrat. Hriňovú predkladá tak, ako si ju uchoval, a predstavuje v spomienkach – prostredníctvom hriňovských „bohumilých osôb“, folklóru a prírody. Oddaný ľudovým tradíciám hľadá hriňovské pesničky v „súhvezdí spolupatričnosti“ a v „iskriaciach diamantoch“, sprevádzané hudobnými nástrojmi s padajúcimi „vodopádmi zvukov“, čo vnášajú „svetlo do ľudských očí“.

Autor, rodený a dlhoročný profesionálny ochranca prírody, pokladá za dôležitý pulzujúci život „kože krajiny“. Má toľko uhlov pohľadu, koľkokrát sa na ňu pozrieme. Akoby sme aj vlastnými myšlienkami narúšali tú „upravenú voľnosť ticha“ a kradmou závisťou ohrozovali „dozrievajúce klasy, čo starnú vzrušením pod nekonečným úsmevom vyvoleným pohľadit' horizont“. Nedovolí nám zostať pasívnymi, konfrontuje nás

s myšlienkou, že „všetci máme svoj poštový úrad v trsoch trávy, v dňoch nie príliš priaznivých, v krdľoch oviec, v úloch včiel, v snahách milujúcich prežiť“. Burcuje nás hodnotiť chudobu, žije ňou viac ako samotným životom v Hriňovej a tajne nás zatiahne do jej dejov – „opýtaj sa Baláza na zmluvu, ktorá chráni suchom popraskané pery zeme oddeľujúcej sýtosť od hladu“.

Nemilosrdná realita jednoducho nekompromisne dáva pocitíť „ostrie každodenného hladu“, kde čiha „zlava hlad, sprava hanba, driapajúca sen o odvahe“. Ale napokon jej svedok aj tak nad všetkým bezstarostne mávne rukou a vyhlási – „ech, život ľudský, úsmev maličký“.

Jozef Medveď svojou zbierkou Hriňovské impresie prináša najmä vonkajší pohľad na Hriňovú, pohľad ojedinelý, poznačený odchodom aj návratom a zakonzervovaný pamäťou.

Margaréta VYŠNÁ

MEDAILÓN

Na čele Miestneho odboru Matice slovenskej v Rimavskej Sobote je už niekoľko volebných období obetavá činovníčka Elena NEBUSOVÁ, ktorá sa významnou mierou podieľa na aktívnej, rôznorodej činnosti rimavskosobotských matičíarov.

Jubilantka s matičným srdcom

V auguste tohto roku sa Elena Nebusová dožila významného životného jubilea a pri tejto príležitosti jej chce celý výbor a členská základňa miestneho odboru srdečne zablahoželať k tomuto životnému medzníku. Jubilantka má rozhodujúci podiel na spoločenských, kultúrno-politických a národných aktivitách v regióne. Azda najväčšie uznanie od matičíarov i bezprostredných spolupracovníkov jej patrí za autorstvo a realizáciu Aleje dejateľov na Námestí Š. M. Daxnera, za prípravu kultúrnych akcií spojených s výročiami slovenského národa a jubileami jeho osobností, za koordináciu a manažovanie spoločenských aktivít MO MS, ako sú matičíarmi organizované plesy, fašiangy, stávanie májov, exkurzie po pamätných miestach, veľkonočných a vianočných zvykosloví, pripomenutí politických udalostí, ako sú Vatra zvrchovanosti, pietne akty pri SNP a oslobodení mesta a Dni ústavy a na neposlednom mieste vyzdvihujú jej aktívne kroky pri spolupráci s mládežou mesta. Oceniť treba nielen organizátorské, ale aj ľudské vlastnosti jubilantky. Pôsobí stmelujúco aj čínorodo na celý výbor. Kolegovia a spolupracovníci jej želajú, aby aj v ďalšom období mala veľa síl a motivácie na prínosnú prácu. Úprimne jej žičia veľa zdravia a úspechov v ďalšej činnosti v Matici aj v súkromnom živote a ďakujú jej za doterajšiu prácu v miestnom odbore. Ku gratulantom sa, pochopiteľne, pripájame aj my v redakcii Slovenských národných novín.

(red)

HUMORESKA

Čitatelia iste prepáčia, že som zasa zabúrnil do krčmovej tematiky, ale táto inštitúcia je v našich zemepisných šírkach mimoriadne inšpiratívna. Ved' si pozrime nášho klasika baťka Kukučina a jeho slávne dielo Rysavá jalovica. Kam ide sedliak, keď sa mu na jarmoku zadari? No predsa do krčmy zapíť úspech. A keď sa mu nezadari? No tiež do krčmy zapíť žiaľ. Adam Krt, hlavný hrdina diela, je toho svetlým príkladom. Takže sa zhodneme na tom, že táto ustanovizeň sa nám v živote objavuje každú chvíľu, dokonca aj keď sme abstinenti. Napríklad minule. Čítam si spravodajský servis z českej tlače

a tam – krčma v hlavnej úlohe! Išlo o nemenovaný hostinec v Brne, kam sa vybrali na pivo dvaja muži. Jeden z nich podričhtár a druhý syn ministra a predsedu strany,

krčmu. Prvý krok urobili naši hrdinovia dobrý. V rámci hesla, kde nie som vítaný, tam sa netlačím, vstali a odišli. Druhý krok bol však typicky aktivistický. Začali vyplakávať na

„Pivom proti nenávisti.“ Dokonca pre nich chceli vypraviť z Prahy do Brna špeciálny vozeň. Kto ho mal zaplatiť, nie je isté, ale zrejme daňoví poplatníci. Druhá strana

by bez problémov zvládol oba tábory. Jedných by posadil do záhrady a druhých dovnútra. Miesto by si vyžrebovali vodcovia oboch skupín. V rámci akcie „Pivom proti nenávisti“ by potom súťažili „vitači“ a „xenofóbovia“ v množstve vypitého piva. Namiesto rozhodcovskej písťalky by krčmár Dano položil na výčapný pult svoju obľúbenú násadu z krompáča. Pri pohľade na ňu by prešla chuť na nenávisť zrejme každého kriklúňa.

Hľa, aké praktické slovenské riešenie aj bez urážok na sociálnej sieti. Pretože ako vraví nestor našej karikatúry Kazo Kanala: Krčma moja, krč ma. Až kým ma nevystrie...

Marek DANKO

Každý si je strojom svojho vlastného hostinca

ktorá má v programe chrániť prírodu, ale bohvie prečo chráni najmä lykožrútov a migrantov. Obaja aktivisti, čo dnes nielen v Čechách znie pomaly ako nadávka, a nadšení „vitači“ našich moslimských „obohacovačov“. Títo už mediálne známi hrdinovia sa nestačili ani poriadne usadiť, keď tu ich jeden z miestnych štamgastov poslal tam, kam slnko nesvieti, a vyzval ich, aby opustili

internetových sociálnych sietach a označili nielen spomínaného štamgasta, ale celé osadenstvo hostinca vrátane krčmárovoho foteriéra za xenofóbnych primitívov a fašistov. Zároveň vyzvali svojich slniečkových priaznivcov, nadšených pred masívnym dovoz našich afrických, arabských a iných mladencov, aby v určený dátum prišli do spomínanej krčmy na akciu

zareagovala podobne a pozvala svojich priaznivcov. Tí aj bez prístaveného vagóna avizovali vyše stovky pivachtivých „xenofóbov“, čím by bola kapacita podniku niekoľkokrát prekročená. Napokon to vyriešil krčmár, ktorý v inkriminovaný termín vyhlásil sanitárny deň. Zamyslel som sa, ako by dopadla podobná akcia v našej rodnej krčme Drevák. Krčmár

Spomienka na otca našich veľkých vodných diel profesora Petra Danišoviča

Čarovná premena tokov zo strechy Európy

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Je to päť liet, čo nás opustil prof. Ing. Dr. techn. Peter Danišovič, Dr. h. c. V úctyhodnom veku. Dožil sa – v duševnej sviežosti – stoštyri rokov. Staviteľ, vodohospodár, univerzitný profesor, zakladateľ slovenského technického vysokého školstva, autor i stavbyvedúci prvých našich veľkých vodných diel. Autor myšlienky i spoluautor projektu jedného z najväčších energetických vodných diel v Európskej únii: komplexu Čunovo – Gabčíkovo, na ktoré môže byť Slovensko právom hrdé.

Pritom mal život plný úskalí a zlomyseľných podrazov, akoby už to bol údol slovenských osobností. Majstrovsky to zobrazil niekdajší skvelý reportér bývalého denníka Smena Jozef Dunajovec v knihe Projektantova odysea. Vrelo ju odporúčam každému, kto má o Danišovičovi život a dielo záujem, už ani nevravím, že by tá útlá kniha mala byť povinným čítaním pre poslucháčov vodohospodárskeho staviteľstva.

■ CEZ PRAH GYMNÁZIA

Narodil sa 1. júna 1907 ako piate zo siedmich detí boľševského gazdu. Po vychodení obecnej školy jeden z učiteľov prišiel za rodičmi a usiloval sa ich presvedčiť, že svojho bystrého chlapca by mali dať na gymnázium, on nepochybuje, že skúšky urobí. Škoda by bolo chlapca na gazdovstve, s takou otvorenou hlavou sa ešte nestretol! Mame to dobre padlo, hneď by aj chlapca vypravila do Trnavy na skúšky, otec však dlho váhal. Nakoniec podľahol pre sedliaka najsilnejšiemu argumentu: dievky sa povydávajú, o tie netreba mať starosť, ale štyria chlapci nemôžu zostať na majetku, neužil by ich! Tak zapriahol koničky do bričky a viezol pekne oblečeného dvanásťročného Petrika do Trnavy.

■ MAĎARSKÝ PRAVOPIS

Takmer zbytočne. Pár mesiacov po prvej svetovej vojne a vzniku republiky bola väčšina profesorov z Česka – a chlapec z Boľševu skúšku nespravil. Odpovedal bystro a správne, ale písomku zoral – bola plná chýb. Zachránil ho jediný Slovak v profesorskom zbore. Vysvetlil kolegom, že mestské deti obyčajne naučili písať po slovensky rodičia, ale dedinského chlapca nemal kto. A v škole písal len po maďarsky, ako kázali uhorské zákony. Veď len pozrite, vraví kolegom, jeho písomná práca je bez chyby – ale v maďarskom pravopise! Iný predseda chlapca nemohlo poznať!

Profesor Peter DANIŠOVIČ sa v plnej duševnej sviežosti dožil pozhnaného veku.

Tak sa stal dvanásťročný Peter predseda len gymnazistom.

To bolo v roku 1919. O dvanásť rokov neskôr končí ako eminentný poslucháč stavebnú fakultu na Českom vysokom učení technickom v Prahe a v roku 1936 sa stáva prvým slovenským doktorom technických vied.

Už predtým, ako dvadsaťpäťročný mladý inžinier, našiel uplatnenie v rýchlo sa rozvíjajúcej slovenskej vede a v roku 1934 – ako vysoký úradník vodohospodárskej správy – je medzi rozhodujúcimi osobnosťami zápasiacimi o vytvorenie technickej vysokej školy na Slovensku. Skupinu priekopníkov tvorili profesor Ing. Jur Hronec, ekonóm Dr. Imrich Karvaš, právnik Dr. Vladimír Clementis, architekt Emil Belluš a ešte niekoľko známych osobností. Praha odpovedala opakovane: Bratislava už má univerzitu, také malé mesto neuživí ďalšiu vysokú školu, jedna musí stačiť! Tak vznikol nápad bojovať o Košice. To sa im o tri roky aj podarilo. Prvá slovenská vysoká škola technická vznikla teda v roku 1937 v Košiciach a Dr. Ing. Peter Danišovič sa stal – ako

tridsaťročný – jedným z jej prvých profesorov. O dva roky však – po viedenskej arbitráži – južné Slovensko a časť východného okupovali maďarské vojská. A škola sa napochytro musela presťahovať do Bratislavy.

■ ZÁZRKY NA STRECH

V tom čase už mal mladý univerzitný profesor v hlave jasný plán: využiť konfiguráciu terénu Slovenska na niekoľko reálne dosiahnuteľných cieľov. Zmeniť „strechu Európy“, ako sa nášmu územiu hovorilo, keďže vodstvo od nás odteká do morí dvoma opačnými smermi – časť na sever, časť na juh, na národohospodársky prospech. Po prvé: zadržat tu vodu čo najdlhšie. Po druhé: zväčšiť jej množstvo pre potreby ekonomiky, najmä však poľnohospodárstva. Po tretie: vybudovaním zdrží a umeľých jazier obmedziť záplavy alebo aspoň znížiť ich ničivosť. Po štvrté: Využiť úžasnú silu zadržanej vody na výrobu elektrickej energie. Po piate: obohatiť tvár krajiny.

Dnes sa tento plán zdá byť celkom jasný a logický. V tridsiatych

rokoch však Danišovičove projekty vyvolávali iba posmešky. Konzervatívna časť vedeckej a ekonomickej society bola dokonca pobúrená, najmä ak Danišovič prichádzal so svojimi víziami v čase vrcholicej hospodárskej krízy. Praha oponovala aj tým, že Slovensko je roľnícka krajina a vôbec nepotrebuje toľko energie, koľko môžu Danišovičove hrádze (ako ich ironicky nazývali) ponúknuť. A kde na to vziať peniaze! A tak podobne. Preto sa aj veľké stavby, najmä Oravská priehrada, začali budovať až v období prvej Slovenskej republiky. Neuveriteľné: v čase vojny. Projektant diela nastúpil ako hlavný stavbyvedúci.

Toto obdobie, tento úžasný štart do veľkej epochy výstavby slovenských vodných diel si zasluhuje osobitnú pozornosť. Istotne je to námet na román, film či rozhlasový i televízny seriál. Pravda, ak by sme mali národné literárne centrum, ktoré by ho iniciovalo, či národné audiovizuálne médium, ktoré by sa nadchlo Danišovičovou genialitou, nápaditosťou slovenských staviteľov vodných diel a robotnosťou Slováka.

■ VÍZIA – GABČIKOVO

Nemal to pán profesor za života ľahké. Čo však zanechal, je neuveriteľne invenčné, rozsiahle až gigantické. O jeho živote tak trochu svedčí aj jedna drobnosť: významné spoločenské ocenenia začal dostávať až pri svojej deväťdesiatke, niektoré až v stovke. Najvyššie z nich, povedali by sme, za horizontom tvorby: Zlatú medailu Matice slovenskej, Zlatú plaketu Slovenskej technickej univerzity za celoživotné dielo, Zlatú medailu Slovenskej akadémie vied, Medailu svätého Gorazda...

•••

Zanechal nám Oravskú priehradu, Domašu, Zemplínsku Šíravu, Vážske stupne, kolosálne vodné dielo na Dunaji, ktoré sa v ankete odborníkov stalo Stavbou storočia na Slovensku. V jeho intenciách ho dokončil Ing. Július Binder. Žiak a pokračovateľ v diele pána profesora.

Nikto zo slovenských osobností tak nezmenil tvár slovenskej krajiny. V tom najlepšom slova zmysle. Už aj to stojí za povšimnutie.

GLOSA

Vo zvukových a obrazových médiách akosi ustala frekvencia privlastku veľmi. Ešte nie tak dávno znelo to i ono – najmä z úst nežnejšieho pohlavia – do omrzenia ako veľmi, ale naozaj veľmi dobré. Akoby sa účastnícky debát či komentovania obdobou jazykovej základiny very fine v transformácii do lubozvučnej slovenčiny chceli hlboko vdačiť americkej všadeprítomnej inšpirátorky.

Naozajstníci a veľmovníčky

Nemusíme však ľutovať, slovíčko veľmi začalo priam chlpsky nahrádzať kmeňové slovo naozaj. V prejavoch mnohých rečníkov sa zakorenilo ako ničím nenahradiiteľné do takej miery, že na zaostalejšieho poslucháča svojou hustou frekvenciou pôsobí ako kus polena, ťažká skala, tvrdá päšť, pleskot pastierskeho biča, úder na plexus solaris. Pravdaže, zasahuje iba tých precitlivejších a neochotných prijať potrebu hovoriacich vyjadriť sa čo najpresvedčivejšie, najdôraznejšie, najvýstižnejšie. Akože argumentačne vyšpičkovano do samej krajnosti. Úžasné pre nich nie je úžasné samo osebe, ak vysoko nad ním a významne pred ním nestojí naozaj.

Podobne úboho by pod ich naozajstnou rečníckou taktovkou zneli slová typu fantastické, morbidné, enormné či duchaplné. Príslovka naozaj znie z ich hrdiel už tak uhrančivo, že si ju privlastňujú zástupy ďalších moderátorov, komentátorov, verejných rečníkov, ľudí prizvaných do diskusií. Ak dostanú šancu šíriť svoje myšlienky, názory, poznania, vedomosti, skúsenosti, postrehy éterom, prečo by nezačali práve uhrančivým slovíčkom naozaj. A ak sa im zdá, že poslucháč by to pri ich vstupnej argumentácii neobdaj nepobadal, poistia si to naozajom hneď v nasledujúcej vete. Podaktorí sa pri tom tak rozvášnia, že sa to naozaj len tak hmýri v celom ich prejave. Nuž si to napokon žiada aj zakľúčiť tým, že z ich strany to bolo všetko fakt naozaj.

Ak som sa mojou glosičkou niekoho neobdaj dotkol osobne, verte mi, že som nekonal úmyselne. Naozaj nie!

Dušan MIKOLAJ

BESEDNICA

Všetci vieme, že biblický patriarcha Noe postavil obrovskú archu, v ktorej zachránil svoju rodinu, tým aj ľudský rod, a tiež všetky živočíšne druhy na zemi. Podľa knihy Genesis, keď Stvoriteľ videl, aké strašné spustošenie spôsobila potopa sveta, prisľúbil, že nikdy viac už nepošle na ľudí podobnú pohromu. Bolo to zásadné rozhodnutie a zaznamenáva ho Sväté písmo. Píše sa v ňom však aj o inom veľkom rozhodnutí, ktoré pre zmenu urobil Noe a natrvalo ním zasiahol do života svojich troch synov a ich potomkov: „Jafet bude vládnuť, Sem sa bude modliť a Cham bude na nich pracovať.“ Tak to určil starý patriarcha a ani po tisícročiach, ktoré nás delia od biblických čias, sa na tom nič nezmenilo. Chámovi potomkovia musia stále pracovať na tých, čo vládnu alebo sa modlia. Nie každý sa s tým zmieril a teraz, keď sa to už trochu premiešalo, všetci by

chceli byť najradšej potomkami Jafeta alebo Sema, aby nemuseli k práci ani len pričuchnúť. Ona totiž nevoní každému rovnako. O tom vypovedá aj príbeh istého štyridsaťsedemročného

ciálny systém poskytnúť na dôstojný život. Na tom by nebolo nič mimoriadne, keby nevyužil svoje práva a nepožiadal úrady o azyl aj pre svoje ďalšie manželky a deti. Takto vraj

nohy a okrem toho vraj veľmi trpel aj psychicky, keď bol odlúčený od svojej kompletnej rodiny. Ani po dánsky sa preto doteraz ešte nenaučil hovoriť. Žijeme vo veľmi zvláštnych

vrtali naftu za ťažkých podmienok, no a potomkovia Jafeta a Sema sa často iba prizerali. Boli to vtedy bohaté a prosperujúce krajiny, uživila ich ropa, takže domáci mohli mať založené ruky. Dnes sa to obrátilo a obyvatelia z týchto krajín sa hrnú do Európy. A opäť mnohí z nich by sa najradšej na prácu opäť iba prizerali. Svoj život si predstavujú ako Hasan: „Sme tu, postarajte sa o nás, o naše manželky a deti. A dbajte na to, aby neboli porušované naše ľudské práva, zvyklosti a tradície.“

Nemecký obchodník Joseph Friedrich Schmidt vymyslel ešte pred prvou svetovou vojnou zábavno-logickú hru Človeče, nehnevaj sa. Je najvyšší čas to natvrdo povedať aj Hasanovi a jemu podobným, aby sa nehneváli, ale ak chce mať niekto tri ženy, dvadsať a viac detí a mať sa pritom dobre, musí aj tvrdo pracovať a nevešať ich iným na krk. Aj solidarita nie je nekonečná a pri podobných prípadoch veľmi rýchlo vyprchá.

Príbeh azylanta Dahana Al Hasana

Rudolf SLEZÁK

Dahana Al Hasana, ktorý prišiel do Európy a pravdepodobne sa tiež cíti byť potomkom Sema. Je presvedčený, že „chámovia“ budú musieť na neho pracovať, aby sa mal dobre. Ani klasik by nevymyslel lepší príbeh, ktorý obletel celú Európu, len u nás ostal bez povšimnutia.

Hasan utiekol do Európy so svojou manželkou a s niekoľkými deťmi zo Sýrie pred dvoma rokmi a namieril si to rovno do Dánska. Asi vedel, aké možnosti mu môže táto krajina a jej so-

bude rodina kompletná. Dánska legislatíva mu to umožnila a Hasan môže mať okolo seba tri manželky a dvadsať detí. Ročne bude jeho veľká rodina poberať v Dánsku od štátu 28 773 eur. Hasanovi sa pre jeho pôvod a štedrosť Dánov splnil sen, má zabezpečený pohodlný život bez práce tak, ako jeho predkom prisľúbil Noe. Bude sa môcť už iba modliť k svojmu Bohu a plodiť ďalšie deti so svojimi manželkami. O práci nechce ani počuť, bolia ho údajne kríže aj

časoch. Všetci sme síce rovnoprávni občania Únie, ale nie každý si dokáže takto zariadiť svoj život. Nás ostatných totiž stále niekto presvedča, že ak sa chceme mať dobre, musíme preto aj niečo urobiť, najmä pracovať a platiť dane. Nie je to až tak dávno, čo do arabského sveta odchádzali za prácou naši ľudia. Rok-dva tam pobudli, prílepsi si a domov priniesli slušné peniaze zo Sýrie, z Líbye, z Iraku... Kopali tam studne, stavali cesty, mosty,

Chodec Matej Tóth odel centrum Banskej Bystrice do národných farieb Hrdina z Ria očaril celú domovinu

Text a foto: Marian KŇAŽKO

Vo štvrtok 25. augusta podvečer zaplavili banskobystričné Námestie SNP stovky štátnych zástav. Fanúšikovia športu si takto uctili Mateja Tótha, nášho olympijského víťaza v chôdzi na päťdesiat kilometrov z Ria de Janeiro. Slovenského reprezentanta najprv prijal na historickej radnici primátor mesta Ján Nosko. Zaplnené námestie sa potom dočkalo nášho športového hrdinu, ktorého doviezli v otvorenom červenom aute, a privítalo ho obrovským potleskom a skandovaním: „Ďakujeme, ďakujeme.“ Olympijský víťaz v sprievode mladých chodcov tímu Dukly sa zvilal s fanúškami a vyšiel na pripravené pódium, pod ktorým ho spolu s otcom Viliamom pozdravili aj jeho dve dcéry. Na pódiu vítal Mateja skladbou na jeho počesť spevák Samo Tomeček so skupinou.

„Bol som neskutočne šťastný, keď som v Riu došiel do cieľa, ale vidieť tisíce ľudí na bystrickom námestí, tak pre toto robíme šport. Teraz som z celého srdca šťastný, od vás dostávam pozitívnu energiu a silu ísť ďalej, veľmi ťažko sa to s niečím porovnáva, ďakujem vám,“ boli slová olympijského víťaza, ku ktorému sa postupne pridávali na pódiu gratulanti.

Primátor mesta odovzdal Matejovi pamätný list s kyticou pre šťastie a poďakoval sa mu za skvelú reprezentáciu mesta a Slovenskej republiky, aj za to, že svojou skromnosťou, pracovitou a húževnatou je vzorom pre mladých ľudí i celú spoločnosť.

„Som veľmi rád, že Matej Tóth prijal ponuku stať sa prvým ambasádorom Banskej Bystrice – Európskeho mesta športu 2017,“ dodal primátor a olympijského šampióna obliekol do bieleho trička ambasádora. Tréner Matej Spišiak sa podelil s Bystričanmi o svoje pocity z olympijského víťazstva svojho

Olympijský víťaz v chôdzi na 50 km podpisuje matičný týždenník SNN.

zverenca. Prezident SAZ Peter Korčok priniesol na oslavu veľké fľaše šampanského a ocenil hrdinský výkon nášho

skvelého chodca – majstra sveta, ktorý v ére samostatného Slovenska teraz získal pre našu krajinu historicky prvú

Olympijská radosť Mateja TÓTHA.

zlatú olympijskú medailu v atletike. Môžeme potvrdiť, že prvé takéto veľkolepé privítanie zlatého chodca v Banskej Bystrici zažilo mesto v srdci Slovenska pred rokom po majstrovstvách sveta v Pekingu. Po návrate z OH v Ria bolo ešte veľkolepejšie. Podľa mnohých prítomných to charakterizuje prajnosť Banskobystričanov športu a športovcom Dukly. Po slávnosti nasledovala autogramiáda Mateja Tótha v stane, pred ktorým sa vytvoril dlhý rad malých i veľkých fanúšikov s kartičkami olympijského víťaza na podpis. Nám sa to podarilo tiež, dokonca na jedno z predchádzajúcich čísel SNN svoj slávny autogram venoval aj čitateľom Slovenských národných novín. Rovnako prijal od považskobystrických matičiarov aj malý darček z Kremnickej mincovne. Dostal dávneho Matejovho predchodcu, chodiaceho po slovenských vrchoch a dolinách – žiarivú mincu Jura Jánošika. Veľkolepé prijatie reprezentanta Slovenskej republiky v jeho terajšom domove sa určite zapíše zlatým písmom do slávnej športovej histórie mesta pod Urpínom aj celého Slovenska.

Na námestí aj v horách

Text a foto: (mh)

Účastníci osláv pri pamätníku SNP v Levočských vrchoch na Vinnej.

V Levoči si sedemdesiate druhé výročie SNP pripomínali slávnostným kladením vencov k pamätníku padlých na Námestí Majstra Pavla. Organizátormi osláv boli primátor mesta Milan Majerský, prednosta OÚ Ivan Dunčko a predsedníčka ZPB Darina Petrisková.

Na slávnosti sa zúčastnili aj predstavitelia OR SNS v Levoči – predseda OR Miroslav Brincko, podpredseda Peter Pitoňák a poslankyňa MZ Anna Kravecová.

Druhý deň oslavy pokračovali v Levočských vrchoch pri pomníku SNP

na Vinnej, asi dvadsať kilometrov od Levoče. Pomník pripomína aj obeť leteckej havárie ruského vojenského lietadla, ktoré odvádzalo z povstaleckého územia zranených česko-slovenských a francúzskych vojakov. Postavili ho v roku 1965 na podnet vojenského útvaru z Kežmarku na mieste nešťastia vo výške 1 140 metrov nad morom, odkiaľ je nádherný výhľad na Vysoké Tatry, mesto Poprad,

Kežmarok, Svit a ďalšie podtatranské dedinky. Na slávnostnom kladení vencov sa zúčastnili aj členky Klubu žien SNS Marina s okresnou predsedníčkou Luciou Dolnou a členovia Miestneho odboru Matice slovenskej s predsedníčkou Annou Petrekovou. Po skončení osláv sa uskutočnil pochod cez Levočské pohorie až k penziónu Hubert pri Kováčovej vile, kde sa pre účastníkov podával chutný guláš.

Kladenie vencov k pamätníku padlých na Námestí Majstra Pavla v Levoči.

Pramenistá voda spod Klenovského Vepra dala lipke životodarnú silu Zo sadeničky je už úctyhodný strom

Text a foto: (mh)

„Miestni obyvatelia nevedia, kde to je,“ postážoval sa Igor Pavúk, člen OR SNS, na spoluobčanov z Brezna, ktorí nevedeli, o čom hovorí, keď ich pozýval na oslavy 24. výročia prijatia Ústavy SR k Lipke ústavy... Prostredníctvom Slovenských národných novín (č. 34) ešte v roku 1992 vyzval výbor MS miestne odbory, aby pri príležitosti prijatia ústavy zasadili Lipy slobody.

Viceprimátorka Brezna Petra DZURMANOVÁ v príhovore na oslavách Dňa ústavy.

V programe účinkoval aj malý spevák Ondřík POTÁNČOK.

Jeden z matičných odborov, ktorý na výzvu zareagoval, bol aj v centre Horehronia. Za účasti spisovateľa Ladislava Ťažkého zasadili 3. septembra 1992 v Brezne Lipku ústavy. Aby sa prijala a pekne rástla, poliali ju vodou z prameňa spod Klenovského Vepra a túto tradíciu dodržiavajú dodnes. Tohtoročné breznianske oslavy obohatila spevom mužská spevácka skupina Krnohári a malý spevák Ondřík Potánček. Viceprimátorka Petra Dzurmanová a prednosta okresného úradu Ingrid Poliaková v príhovore pripomenuli historické mílniky národa vedúce až k prijatiu ústavy a napokon k vyhláseniu samostatného Slovenska. Po ukončení programu sa prítomní zamýšľali nad otázkou, kde sa vytratilo nadšenie Horehroncov pre národné veci? S nostalgiou spomínali na masovú účasť pri sadení lipky, ktorá je dnes už lipou (aj keď spomedzi okolitých stále najmenšia), alebo pri odhalovaní sochy generála M. R. Štefánika. Bude mať ešte kto poliať Lipku ústavy v Brezne aj o ďalšie štvrtstoročie? Nemal by sa výbor MS opäť zaoberať aj výzvami dôležitými pre budúcnosť národa?

ČITATELSKÉ FÓRUM

Tretieho septembra ráno informoval Slovenský rozhlas o okamžitom prepustení Martina Lacka z Ústavu pamäti národa, zároveň už prípad rozsiahle komentovali v denníku Pravda. Nezainteresovanému pozorovateľovi sa iste bude zdať zvláštne, že sa internému sporu venovala taká pozornosť.

Chradnúca sloboda

Uvidíme však prečo. Dôvodom hodinového prepustenia 24. augusta mala byť štúdia Americké bombardovanie SR v rokoch 1944 – 1945, ktorú predseda správnej rady Ondrej Krajňák, pôvodne filmový dokumentarista a režisér, ani nedovolil uverejniť (vari je takáto téma už prohibítaná?), a údajné zneváženie ústavu i jeho samotného. To je už klasická ukážka mocenskej spupnosti! Dokonca aj amatérsky inkvizítor Weisenbacher v komentári Pravdy lutoval, že zámenkou boli len osobné dôvody, a dôvodil, že v Lackovom prípade už dávno mali zakročiť orgány činné v trestnom konaní. Olej do ohňa pridali aj novinár Repa v stĺpci Krívanie na pravú nohu a autor dehonestujúcej karikatúry Dangler.

Kto je teda táto obeť mediálnej popravky? Čerstvý štyridsiatnik Dr. Martin Lacko, PhD., otec troch malých chlapcov, dosiaľ publikoval desiatky kníh, približne päťdesiat štúdií a množstvo odborných článkov venovaných výskumu Slovenska, najmä z obdobia prvej Slovenskej republiky. Spomeňme z nich aspoň rozsiahlu priekopnícku monografiu Dezercie a zjatie príslušníkov zaisťovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942 – 1943, v ktorej korigoval desiatky rokov tradované mýty a omyly. Tento renomovaný historik a publicista odmietol pozerať sa na históriu cez čierne okuliare a pozdvihol svoj hlas proti negativistickému chápaniu našich moderných dejín. To bolo zrejme neodpušiteľné.

Lacko bol už dlhšie trňom v oku niektorým historikom, poplatným marxistickej historiografii, viacerým mienkotvorným médiám, reliktným čechoslovakistom, ale aj predstaviteľom jednej náboženskej obce. Privlastky ako kontroverzný, ani relevantný, ani nerevelantný (sic!), fašista, neoludák boli na dennom poriadku, podobne ako reči o údajných chybách v jeho textoch, no tí, čo ho obviňovali, nikdy a nikde nič konkrétne neuviedli.

Žiaľ, v našej chradnúcej slobode sa zúžila a zloba podarilo nielen umlčať, ale aj existenčne ohroziť túto jedinečnú osobnosť. Verme a dúfajme, že iba dočasne.

Ivan PIŠŮT

ČITATELSKÉ FÓRUM

Voľba usporiadať Dni slovenského zahraničia padla v roku 2016 na Rumunsko. V prvom septembrovom týždni viac ako dvadsaťčlenná výprava Svetového združenia Slovákov v zahraničí (SZSZ) spoločne s riaditeľkou Krajanského múzea Matice slovenskej Z. Pavelcovou navštívili Oradeu i slovenský Bihor.

U Slovákov v Rumunsku

Po príchode do Oradey sa hostia presunuli na hrad, kde za účasti predsedu NR SR Andreja Danka, štátneho tajomníka MZVaEZ Lukáša Paríza, predsedu Poslaneckej snemovne Parlamentu Rumunska Florina Iordachema odznali príhovory venované štátnemu sviatku Dňa ústavy SR, ale aj historickým okamihom prepojenia slovenského a rumunského národa a starostlivosti oboch národov o národnostné menšiny a ich postavenie v EÚ.

Program pokračoval v neďalekom hotelovom komplexe seminárom Moja rodná dedina, ktorý usporiadal Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku. Cieľom seminára bolo, aby obyvatelia slovenských miest a obcí v Rumunsku prezentovali svoju rodnú obec, jej kultúru, štruktúru i spôsob života. Na druhý deň delegáciu čakala prehliadka mesta Oradea a jej oficiálne prijatie predstaviteľmi župnej rady Bihor a mesta Oradea. V poobedných hodinách nádvorie oradejského hradu ožilo spevom i tancom a slávnostne sa otvorili Dni slovenskej kultúry v Rumunsku. Priestor na prezentáciu dostali tamojšie folklórne súbory a podávali sa i gastronomické špeciality, akými boli tvarohové halušky či točné.

Posledný deň delegáciu čakala návšteva vybraných slovenských obcí v územnej časti Bihor. Nová Huťa, Šarany, Bodonoš, Alešd, Čerpotok, či Gemelčička... Všetky dedinky s osobitným čarom, chudobné – no pohostinné, tvrdé – no ľudsky majestátne, ale predovšetkým slovenské...

Poslanec Adrian Miroslav Merka, predseda bihorskej oblasti Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku František Merka, predsedovia miestnych organizácií, starostovia, učiteľia i kňazi deň čo deň usilovne pracujú pre lepší život našich krajanov z chudobných rumunských lazov. Ich činnosť už priniesla nejedno ovocie – cesty, školy, modernizáciu farností i podporu kultúry. Ich nespočetné aktivity nie sú hodné iba poďakovania, ale i veľkého obdivu a úcty.

(zp)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Obnovili pamätník kňaza a národovca Jozefa Závodského Slávnosť vo Svätom údolí v Marianke

Milan OLEXA – Foto: Ivan PAŠKA

Vo Svätom údolí v Marianke sa začiatkom septembra uskutočnila slávnosť posvätenia pamätníka nad hrobom kňaza a národovca Jozefa Závodského po generálnej rekonštrukcii, ktorú organizoval MO MS v Marianke. Na slávnosti sa zúčastnil predseda MS Marián Tkáč, predseda dozorného výboru MS Štefan Martinkovič, predseda KR MS v Bratislave Jozef Bača, starosta obce Ing. Peter Hason a ďalší hostia.

Slávnosť uviedol predseda miestnej organizácie MS Ing. Milan Olexa, PhD., ktorý v príhovore vyzdvihol ochotu a pomoc všetkých, čo pomohli pri rekonštrukcii pamätníka, ktorý vznikol pričinením Slovenskej ligy v Amerike v roku 1940. Poďakoval Nadácii Tál, ktorá sa stará o rozvoj Svätého údolia, aj Obecnému úradu v Marianke. Predseda MS Marián Tkáč ocenil úsilie maticiarov pri obnove pamätníka i skutočnosť, že aj takouto formou sa pripomína a uctieva významný Slováč, ktorý bol ideálom kňaza a národovca. Tak o ňom hovoril pri odhaľovaní pomníka v roku 1940 aj biskup Jozef Čársky. Hrob vysvätil a požehnal kňaz, člen Kongregácie bratov tešiteľov z Getzeman páter Chryzostom Marek Vadrna.

Jozef Závodský sa narodil 10. marca 1870 v Sotinej. Pochádzal z početnej roľníckej rodiny. Po mnohých kaplanských staniach bol nakoniec v roku 1911 vymenovaný za farára v Marianke. Tu pôsobil do roku 1916. Maďarské úrady ho často prenasledovali najmä za obetavú prácu s mládežou, propagáciu slovenčiny a slovenskej tlače. V októbri 1914 ho odsúdili na dva roky väzenia za výrok: „Som Slováč a za cieľ som si vytýčil vyslobodenie slovenského národa spod maďarského jarma.“ Po odpykaní trestu ho preložili na

Slávnostné vysvätenie zrekonštruovaného náhrobníka vo Svätom údolí v Marianke.

chudobnú faru do Banskej Hodruše s pripomenutím, že sa mu zakazuje všetko „zapodievanie sa s národom“. Od roku 1919 bol farárom v Senici. Do Marianky sa vracia v roku 1931 ranený mŕtvicou, aby tu strávil zvyšok života. Zomrel 16. februára 1940 a bol pochovaný na tomto mieste vo Svätom údolí.

Jozef Závodský podporoval chudobných študentov a pomáhal chudobnému ľudu postaviť sa hospodársky na nohy. Na úradoch ho evidovali ako nebezpečného pansláva a dávali

mu to patrične pocítiť. Vo väzeniach v Bratislave a v Szobathelyi si odsedel za svoje presvedčenie jeden a pol roka. Jozef Závodský nebol pri tom jednostranne zameraný, s rovnakou horlivosťou sa venoval pútnikom maďarského alebo nemeckého pôvodu. Jeho zážnosť medzi uvedomelými národovcami bola po vzniku ČSR v roku 1918 veľká, dokladá to aj účasť dvoch biskupov na jeho pohrebe – prešovského biskupa Jozefa Čárskeho a trnavského biskupa Michala Buzalku.

Slávnostný koncert Matice slovenskej ku Dňu ústavy SR v Košiciach Bohatý program hudby, spevu, tanca

Text a foto: Jozef Myslavský

Vo veľkej aule Strednej odbornej školy automobilovej v Košiciach sa 6. septembra uskutočnil slávnostný koncert ku Dňu Ústavy SR, ktorého hlavným organizátorom bola Matica slovenská, zastúpená MO MS v Košiciach - Myslave v spolupráci s Arcibiskupským školským úradom a so spomínanou školou.

Záverečné poďakovanie účinkujúcich na slávnostnom koncerte ku Dňu ústavy v Košiciach.

Po štátnej hymne SR privítali všetkých prítomných riaditeľ SOŠ Ing. Jozef Eperješ a riaditeľ Arcibiskupského školského úradu v Košiciach Mgr. Miroslav Jacko. Vzácných hostí z Matice slovenskej na čele s jej predsedom Ing. Mariánom Tkáčom privítal predseda MO MS v Košiciach - Myslave František Mrva, ktorý predniesol aj krátky prejav ku Dňu Ústavy SR.

■ PREPLNENÁ AULA

V preplnenej aule, kde sa tlačilo šesťsto študentov z Prešovského a Košického kraja, boli aj zástupcovia akademickej obce na čele s prorektorom UPJŠ v Košiciach prof. PhDr. Jánom Gbúrom, CSC., delegácia mesta Košice, vedená námestníčkou primátora MUDr. Renátou Lenártovou, i delegácia starostov mestských častí

a mestského zastupiteľstva mesta Košice na čele so starostom mestských častí Košice-sidlisko Ťahanovce JUDr. Cyrilom Betušom. Maticiarov z Košíc a okolia zastupovali tri predsedníčky MO MS – Ing. Darina Handzoková, Milka Nótová a JUDr. Andrea Takáčová. Na koncerte tiež nechýbal jeden z najstarších členov Matice slovenskej v Košiciach, veterán maticného hnutia, dlhoročný tajomník MO MS v Košiciach prof. Ján Fečo.

■ KONCERTNÝ ŤAHÁK

V bohatom programe vystúpili študenti stredných škôl, gymnázií a konzervatórií z oboch krajov na východe republiky. Najväčším Ťahákom bolo bezmála hodinové vystúpenie päťdesiatčlenného Orchestra ľudových nástrojov, Muzikálového

orchestra a Symfonického orchestra zo Súkromného hudobno-dramatického konzervatória na Požiarnickej ulici v Košiciach. Konzervatoristi prišli aj so svojím baletom a s dievčenským speváckym zborom. Šarmantné dievčatá zo SOŠ na Gemerskej ulici pripravili nádhernú módnú prehliadku vlastných odevných návrhov a realizácií, čo mladé publikum s nadšením kvitovalo. S predvedenými modelmi žali „odeváčky“ veľké úspechy na módnych prehliadkach v Bruseli, ale aj v iných mestách Európy.

■ TRADIČNÉ OPORY

Zaslúžený potlesk zožala spevácka skupina Maticiarok pod vedením Milky Nótovej a a Rozmarija z Nováčan pod vedením Ing. Darinky Handzokovej. Veľký aplauz sa ušiel aj tanečným párom z Folklórného súboru Borievka, ktorý vedie skvelý manažér a tanečník Janko Vajda. Záver patril vystúpeniu dua Cassovia Ensemble s vedúcim Milanom Bernátom. Ich evergreeny a tangá nadchli všetkých prítomných.

Slávnostný koncert trval takmer dve a pol hodiny, čo mladú chasu v preplnenom auditoriu dosť zafažovalo. Preto na dvadsiate piate výročie Dňa Ústavy SR 8. septembra 2017 sa bude musieť slávnostný koncert časovo upraviť tak, aby to bolo na prospech publika, zúčastnených hostí, ale aj samotných vystupujúcich. Na koncerte nechýbala STV – štúdio Košice, ktorá z tohto podujatia odvysielala zaujímavú reportáž.

PRIPOMÍNAME SI

17. septembra

– stodvadsaťpäť rokov od smrti svetoznámeho fyzika, matematika a vynálezcu v oblasti fotografie Podtatranca Jozefa Maximiliána Petzvala (1807 – 1891)

18. septembra

– osemdesiatpäť rokov, čo sa narodil filmový režisér Oto Krivánek (1931 – 1999)

– v zambijskej Ndole pri leteckom nešťastí pred päťdesiatimi piatimi rokmi spolu s generálnym tajomníkom OSN Dagom Hammarskjöldom zahynul slovenský diplomat žijúci v emigrácii Vladimír Fábry; lietadlo zostrelila belgická stíhačka (1961)

– historik, archeológ a nedávno aj minister školstva Dušan Čaplovič má sedemdesiat rokov

19. septembra

– pred štyristo osemdesiatimi rokmi, v roku 1536, uhorský parlament schválil za hlavné mesto Uhorska Bratislavu

20. septembra

– stoosemdesiat rokov (1836), čo v uhorskej úrade zakázali všetky študentské zväzy a spoločnosti, lebo sa v nich „širil liberalizmus a spupnosť proti vrchnosti“; Spoločnosť česko-slovenskú, ktorú si založili študenti bratislavského evanjelického lýcea, rýchlo premenovali na Slovenský ústav, a tak sa vyhli zákazu – prozaik Bystrík Šíkula oslavuje šesťdesiatku; z jeho tvorby spomeňme aspoň novely Objatia mŕtvych otcov a Vôňa santalového dreva, román Porušenie intimity a skvelé literárnovedné štúdie (s B. Bodaczom) Generačné portréty I., II.; jubilant je šéfredaktorom najstaršieho slovenského literárneho časopisu Slovenské pohľady, ktorý vydáva Matica slovenská

21. septembra

– šesťdesiat rokov by mal nezabudnuteľný novinár Jeruš Ferko (1956 – 2001), syn reportéra a spisovateľa Vladimíra, s Jánom Smolcom začiatkom deväťdesiatych rokov založili pri Syndikáte slov. novinárov na protest proti skreslovaniu mladej republiky v zahraničí klub Za pravdivý obraz Slovenska, v prvých ponovembrových mesiacoch až do jeho likvidácie viedol denník Koridor, bol zástupcom šéfredaktora denníka Republika, autorom knihy Hviezda chvíľa Slovenska, Pochod padlých demokratov, Maďarské (seba)klamy; dosiaľ vyšlo päť vydaní

22. septembra

– svetový deň bez áut
– dvestopäťdesiat rokov, čo slovenskí obyvatelia Bratislavy požiadali úrady aspoň o jedného slovenského učiteľa (1766)

– pred dvesto piatimi rokmi sa narodil národovec, spisovateľ a jazykovedec, najbližší Štúrov spolupracovník Michal Miloslav Hodža (1811 – 1870)

– stotridsať rokov, čo dokončili stavbu Mestského divadla v Bratislave, dnes historickej budovy SND (1886)

23. septembra

– prozaik a prekladateľ Igor Očenáš má šesťdesiatku; po vzniku SR bol vedúcim pracovníkom ministerstva kultúry, kultúrnym atašé v USA i riaditeľom Slovenského inštitútu v Prahe

(jč)